

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

KÜLKERESKEDELEM

1. Külkereskedelmi politika

Az első világháborút követő békekötések gazdaságilag egymással szembeállították azokat az országokat és gazdasági területeket, amelyeket a természet egymásra utalt és szoros kapcsolat fenntartására, gazdasági együttműködésre készítetett. Az újonnan létesült kis gazdasági egységek egymástól elfordulva, politikai ellentéteik folytán közgazdaságilag sok esetben természetellenes megoldásokban keresték gazdasági felemelkedésüket. Néhány évnek kellett eltelni, míg az újonnan keletkezett államok felismerték kereskedelmi politikájuk helyes útjait. A közeledés, melyet eleinte kompenzációs szerződések kötése jellemezett, nem volt azonban teljesen őszinte s így az annyira áhított Dunavölgyi gazdasági együttműködés valójában sohasem jöhetett létre.

Az első világháború után Középeurópában *Ausztria* volt az egyetlen állam, hol a kereskedelmi politika a szabadkereskedelem felé hajlott, mert egyrészt továbbra is nagy behozatalra szorult, másrészt pedig, mert fontos közvetítőszerepét az összeomlás utánra is megtartotta. Ausztria 1920-ban kötötte Németországgal az első kereskedelmi szerződést a legnagyobb kedvezmény záradékával, majd Csehszlovákiával 1921-ben, Magyarországgal 1922-ben, Jugoszláviával 1925-ben s Romániával 1924-ben kötött kereskedelmi szerződést. A gazdasági egyensúly elérését célzó kereskedelmi szerződések folytán az osztrák kivitel, mely legnagyobb-részt Németországba és Csehszlovákiába irányult, emelkedni kezdett s így természetszerűleg a külkereskedelmi mérleg eddigi nagy passzívuma is csökkent.

A háború utáni stabilizációs műveletek befejeződését követőleg — miként a többi dunai államban — Ausztriában is új vámtarifát vezettek be. Ez az új vámtarifa a vámtételek emelését jelentette ugyan, lényegében mégsem változtatott a szabadkereskedelem elvén. Ausztria megkísérelte — bár a környező államokban úgyszólván kivétel nélkül már rátértek a protekcionizmusra — a neomerkantilista elvek mellőzését, de miután látta, hogy ez a politika már azokra a gazdasági ágakra is káros befolyással kezd lenni, melyek segítségével a hiányzó termelvényeket be tudta cserélni, végül is áttért ezeknek a védelmére a védővámok bevezetésével.

Az első vámtarifa a szanálás után kompromisszumos megoldáshoz vezetett s Ausztria szabadkereskedelmi politikájának felemás mivolta folytán kereskedelempolitikai védtelenség állapotába jutott, amit bizonyított az erősen passzív kereskedelmi mérleg. Az 1926-os évben a tarifapolitikában súlyos következményekkel járó fordulat következett be. A mezőgazdasági és ipari termelők politikai nyomásra Ausztria is rátért a protekcionizmusra. Az 1926. év elején néhány mezőgazdasági termésy-

nek, majd sok ipari terméknek a védővámját is felemelte. A védővám-politikára teljes átállást azonban csak a harmadik — az 1927. évi — rendelkezés jelentette, mely csaknem valamennyi agrárterménynek és még további ipari terméknek a védővámját felemelte. A mezőgazdaság és ipar vámpolitikai ellentéteinek kiküszöbölésére vámegegyezmény jött létre, mely tulajdonképpen nem volt más, mint versenyfutás a mezőgazdaság és ipar között a magas védővámokért. Ilyen körülmények között a vámbevétel közel a kétszeresére emelkedett, ez mutatta a tulajdonképpeni átállást a szabadkereskedelmi politikáról a védővámpolitikára. Ezeket a vámokat az 1930—31. évi negyedik, illetőleg ötödik vámnovellában újból emelték, miáltal Ausztria is az erősen védett államok sorába került.

A fontosabb preferenciális vámszerződések a következők voltak: Lengyelországgal 1931-ben (lengyel sertések osztrák iparcikkéért), Franciaországgal 1932-ben (osztrák fa), Magyarországgal 1931-ben, 1933-ban, továbbá 1934-ben az úgynevezett római paktummal (magyar búzáért) osztrák iparcikk, főleg papiripari termékek. Ugyancsak a római paktum keretében Olaszországgal is kötött Ausztria preferenciális szerződést az osztrák fára vonatkozólag. Csehszlovákiával 1932-ben, 1935-ben és 1936-ban, Jugoszláviával pedig 1932-ben kötött preferenciális vámszerződést.

A kereskedelmi politika célja már nem a forgalom emelése, hanem a passzív kereskedelmi mérleg kiegyenlítése volt, vagyis ugyanaz az állapot következett be, amely a háború utáni évekre oly jellemző volt. A kereskedelmi politika elveszítette önállóságát, nem igyekezett már új gazdasági erőket életre kelteni, illetőleg a meglévőket fejleszteni, hanem csupán arra szorítkozott, hogy az elsőrendű fontossággal bíró áruk behozatalához szükséges devizákat minden áron biztosítsa s ezáltal úgyszólván teljes egészében a valutapolitika függvényévé vált.

Csehszlovákia az 1925—26. években szabályozta a mezőgazdasági termékek védővámját és a következő években az úgynevezett engedélyezési eljárást megszüntette, olyannyira, hogy az 1929. évben csaknem teljes szabadkereskedelem állt fenn. Az agrártermékek újabb árzuhanása arra kényszerítette a csehszlovák kormányt, hogy a rozs, árpa és őrlési termékek importját illetően újból elrendelje az engedélyezési eljárást és a behozatali engedélyek érvényét meghosszabbítsa. A Magyarországgal kötött kereskedelmi szerződést 1930-ban felbontotta, miáltal az új mezőgazdasági vámok hatása érezhetőbbé vált.

Az 1931. év vége felé az Angliában, majd később az északi államokban életbeléptetett valutaszabályozási rendelkezések folytán a közép-európai államokban fizetési és hitelnehézségek mutatkoztak — melyeket az osztrák-magyar preferenciális egyezmények csak fokoztak — minek következtében 1931. októberében Csehszlovákia életbeléptette a valutavédelemmel kapcsolatos kormányhatározatot. Ez a rendelkezés volt hivatva korlátozni a devizaspekulációt és a devizának külföldre áramlását. Egy másik, ebben az évben életbeléptetett rendelet a Nemzeti Bankot hatalmazta fel a külföldi be- és kifizetések szabályozására. Az 1932. év elején a csehszlovák pénzügyminisztérium kebelén belül megalakult az úgynevezett devizabizottság, mely azokról az árukról döntött, melyeknek importálására a Nemzeti Banknak kellett devizát szolgáltatni. Egyidejűleg felfektették azoknak az áruknak jegyzékét, amelyek a devizaengedélyezési eljárás alá tartoznak, vagyis amelyeknek az importálásához devizaengedély volt szükséges. Ilyen körülmények között a devizarendeletek tehát az exportot és importot erősen befolyásolták.

Miként más államokban, Csehszlovákiában is a kormánynak kellett a fizetési forgalmat szabályoznia. Az első kliring- és kompenzációs szerződéseket az 1932. évben kötötte Csehszlovákia azokkal az államokkal, melyek bevezették a devizaellenőrzést, illetőleg korlátozták a csehszlovák exportot.

Egy 1934. évi kormányrendelet felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy mindazoknak az országoknak, melyekkel Csehszlovákiának nem volt szerződése, a szerződéses és autonóm vámok közötti különbségek erejéig vámkedvezményeket engedélyezhessen. Ennek az volt a célja, hogy ezekbe az országokba legalább ugyanannyi értékű csehszlovák áru exportálása váljék lehetővé, mint amennyit az illető államok Csehszlovákiába bevittek. Ez volt az első lépés a Magyarországgal felbontott kereskedelmi szerződés káros hatásainak kiegyensúlyozására.

Az egész csehszlovák kereskedelmi politika erősen nélkülözötte az egységes vezetést, amit csak akkor tudtak volna biztosítani, ha előbb a mezőgazdasági és ipari érdekek egyensúlyát helyreállítják. A későbbi években a súlypont a mezőgazdasági termelésre tolódott át, nyilvánvalóan azzal a cézzal, hogy a mezőgazdasági termelés, illetőleg a mezőgazdasági termelvények árai emelkedjenek. Az a tény, hogy a termelés fokozására nem a természetes utat, vagyis a termelési költségek csökkentését választották, különböző módokon bosszulta meg magát. Szükségessé vált az agrártermékek védővámjának a kiterjesztése, a mezőgazdasági termékek importjának megakadályozása, s miután a mezőgazdasági termékek egyes fajtáiból felesleg mutatkozott, ezek exportjának különböző hivatalos és félhivatalos prémiumokkal való támogatása. Ez a politika — tekintve, hogy a többi állam fokozott figyelmet szentelt kereskedelmi mérlege kiegyenlítésének — végül is odavezetett, hogy a csehszlovák export katasztrofálisan visszaesett.

Miután Csehszlovákia nem tudta az ipari és mezőgazdasági érdekek közötti belső ellentéteket leküzdeni, elvesztette természetes piacán — Középeurópában — eddigi kedvező helyzetét, mert ipari termékeit csak úgy tudta ezekben az államokban elhelyezni, ha azok agrártermékeit átvette. Ezekután az exportpolitika első feladata az volt, hogy a mezőgazdasági és ipari érdekellentéteket kiegyenlítse s a minőségi árúk exportját fejlessze, de lehetőleg úgy, hogy ez az állam részére ne jelentsen túlságos megterhelést.

A kivitel fokozására 1934-ben kormányintézkedésre megalakult a csehszlovák Export Intézet. Különös figyelmet fordítottak a termelés racionalizálására, ami az ipar versenyképességének fokozását célozta. Az exportlehetőségek további fejlesztésére szolgáltak a különféle félhivatalos magánjellegű kiviteli egyesületek is. Végül maga az állam is igyekezett az exportot előmozdítani, mégpedig a kiviteli adminisztráció leegyszerűsítésével, valamint különböző forgalmiadók és vámok elengedésével. Az állam pénzügyi segítsége eléggé korlátozott mértékben nyilvánult meg, mert természetesen nem haladhatta meg azt az értéket, melyet a fokozott export előnyei az államnak biztosítottak. Az 1935. évben törvényhozási úton létesítettek egy alapot a kiviteli hitel biztosítására s állami garanciát nyújtottak a hosszúlejáratú kiviteli hitelekre. Ezen a téren további segítséget jelentett a kliringkövetelések lombardizálása, valamint az exportváltók viszontleszámitolásának megkönnyítése. Az exportprémiumok rendszerének kiterjesztésére — tekintettel arra, hogy sem az állam, sem pedig az ipar nem rendelkezett kellő anyagi fedezettel — csak igen korlátozott mértékben került sor.

Magyarország az első világháború előtt, mint a Monarchia része, beletartozott abba a történetileg kialakult gazdasági egységbe, melyben a kereskedelempolitikai törekvések természetesen, minden mesterséges irányítás nélkül megoldódhattak. Magyarország mezőgazdasági terményeit Ausztria alpesi tartományaiba és a cseh-morva iparvidékekre szállította, ipari szükségleteit viszont ezekről a vidékekről fedezte. Mezőgazdasági cikkekben termelési fölénye oly nagy volt, hogy jelentős mennyiséget juttatott belőle külföldre is. A tőkében szegény Magyarország örömmel vette külföldi tőkének áru formájában való beözönlését, nem feledkezett meg azonban iparának fejlesztéséről sem, melynek eredményeképpen a trianoni ország gyáripari termelése alig egy évtized alatt már megközelítette Nagy-Magyarország gyáripari termelését. Nyersanyagban gazdag vidékeinek elvesztése miatt Magyarország — ellentétben a környező államoknak tilalmakkal és magas védővámokkal való elzárkózásával — szerződés-kötésre kényszerült s 1920-ban Németországgal, 1921-ben Bulgáriával, 1922-ben Ausztriával kötött szerződést. A pénzügyi nehézségek kiküszöbölése és az 1924. évi új vámtarifa pedig azt eredményezte, hogy 1925-ben már Európa legtöbb államával szerződéses viszonyban állott Magyarország. Lengyelországgal, Görög-, Spanyol- és Olaszországgal tarifaszereződést kötött, Jugoszláviával (1924), Romániával (1924), Törökországgal (1925) és Franciaországgal, sőt még az Amerikai Egyesült Államokkal is preferenciális szerződéses viszonyban állott.

Az Ausztriával 1922-ben kötött preferenciális szerződés, főként pedig az 1926-ban parafált módosító szerződés kedvezően hatott Magyarország külforgalmára, mert Ausztriával az addig passzív külkereskedelmi mérlege jelentősen aktívává vált. A két állam külkereskedelmi forgalmában legkritikusabb kérdés a lisztvám kérdése volt. A lisztvám-, búzavám-különbözet állandó növelésével a magyar liszt kivitelét akarta Ausztria visszaszorítani. Ez a mezőgazdaságfejlesztő politika folyományaként jelentkező törekvése egyízben szerződésen kívüli állapotot is eredményezett. Ennek megszűnte után a két ország oly megállapodást kötött egymással, amely szerint Ausztria magyarországi kivitelének másfélszeresét vehette csak Magyarországtól. Idők folyamán ez az arány is csökkent.

A Franciaországgal kötött szerződés hátrányos volt Magyarország számára, mert előnyeit ellenszolgáltatás nélkül a legtöbb kedvezményben részesülő környező államok élvezték.

A Csehszlovákiával lebonyolódó külkereskedelmi forgalom a két terület természetes egymásrautaltsága ellenére Csehszlovákia mezőgazdaságvédő politikája folytán állandó nehézségekkel küzdött, mely a magyar lisztbojkottal csehszlovák—magyar vámháborút robbantott ki. Ez azonban már az 1929-ben bekövetkezett világgazdasági válság idejére esett, melynek hatására megszűntek a külföldi tőkének Magyarországra való beáramlásai s a világháború végétől fokozatosan 2 milliárd pengőre emelkedett magyar külforgalom hirtelen zuhanása után 1932-ben már csak 0.7 milliárd pengőt tett. Bankzárlat, majd devizaforgalom korlátozása következett be 1931-ben. Csökkenteni kellett különösen a készárubehozatalt, amelyet a fejlett magyar gyáripar lehetővé is tett. A kivitel terén nehéz feladatot jelentett megfelelő piacot találni a mezőgazdasági termékek, főként a búza számára, melynek ára az amerikai verseny következtében harmadára esett. A közép- és keleteurópai agrárállamok értekezletei, valamint a lausennei és stresai értekezletek válságmentő kísérletei nem tudtak megoldást találni. Ekkor jött létre Ausztria, Olaszország és Magyar-

ország között 1931-ben a Brocchi-rendszerű szerződés, amelynek eredményeként Magyarország a szerződő országok piacán a világ piacainál magasabb áron helyezhette el mezőgazdasági termékeit. Ezt a szerződést követte 1934-ben a római háromhatalmi egyezmény, amely azonban nem váltotta be a hozzája fűzött reményeket. E szerződés kedvezményes vámtételeket tartalmazott Magyarország mezőgazdasági és Ausztria ipari kivitelének egyes cikkeire. A trieszti kikötőt az osztrák, a fiumeit pedig a magyar átmeneti kereskedelem részére biztosították. Olaszország kötelezte magát arra is, hogy Magyarországtól 1 millió métermázsza búzát átvesz, további 1 millió métermázsára pedig opciót biztosít. Amennyiben ezzel a jogával nem él, gondoskodik az 1 millió métermázsza búzának máshol való elhelyezéséről.

A világgazdasági válság Magyarországnak Németországgal való kereskedelmében is jelentős változást hozott. Az 1931. évben Németországgal megkötötték az első tarifaszerződést, mely azonban Németország újabb mezőgazdasági vámemelése folytán kedvező változást nem hozott. Az 1934. évben azonban Németország — deviza- és nyersanyagbeszerzési nehézségekkel küzdve — kénytelen volt komolyabb mértékben megnyitni piacait a magyar mezőgazdaság terményei előtt s a következő években a két ország gazdasági kapcsolata még szorosabbra fűződött. A második világháború nagy változásokat hozott Magyarország kereskedelmi politikájában is. A háborús ellenfelekkel, valamint a függetlenségüket vesztett országokkal kötött szerződések hatályukat veszítették, a tengerentúli országokkal az összeköttetések 1942-ben megszakadtak s Magyarország külkereskedelme főként Németország felé terelődött és így az ország külkereskedelmi politikáját is ez a helyzet határozta meg, sajnos, döntő módon.

Jugoszláviában az állam keletkezése óta a nemzetközi gazdasági kapcsolatoknak, főleg az áruforgalom terén, három periódusa különböztethető meg. Az 1919. év után a kereskedelempolitika a háború által okozott károk helyreállítását és a lakosság élelmiszerellátását tartotta szem előtt. Kezdetben a merkantilista irányelvek, tilalmak, korlátozások, magas behozatali és kiviteli vámok, devizamegkötések, kompenzációs szerződések jellemezték a korszakot. Az élelmiszerellátás biztosítása az élelmiszerek kiviteli tilalmát tette szükségessé, míg az újjáépítés a behozatal megkönnyítését kívánta, amit az egyes árukra, termelési eszközökre adott vámentesség által értek el. A közvetlenül az első háború után alkalmazott kompenzációs és kontingentáló rendszer körülbelül két évig tartott. A kiviteli vámpolitika intenzív alkalmazása belföldi árstabilitás biztosítását célozta, mivel a belföldi és világpiaci élelmiszer- és nyersanyagárak között erős diszparitás mutatkozott. A kereskedelempolitikai intézkedésekre döntő két szempont, az újjáépítés és élelmezés mellé 1919. év végén új tényező járult: az 1920. évi árromlásig állandóan emelkedő árak és a növekedő infláció következtében szükségessé vált valutaátértékelés. Az a nézet, hogy a valutaátértékelés szükségességének oka a passzív kereskedelmi mérlegben keresendő, kiviteli megkönnyítésekre és a behozatal megnehezítésére vezetett. A kereskedelmi szerződések tekintetében jelentős, hogy a háború előtt kötött szerződéseket némi változtatással az egész államterületre érvényesítették. Új szerződéseket a középeurópai államokkal: Ausztriával, Csehszlovákiával, Magyarországgal és Lengyelországgal kötött Jugoszlávia. Ezek a szerződések meglehetősen hiányosak voltak;

nem oldották meg a tilalmak kérdését, feltételesen tartalmazták a legnagyobb kedvezményt, viszont nem tartalmaztak tarifális részt, úgy hogy az államok szabadon élhettek a behozatali árukra vonatkozó vámterhelésekkel. Az első korszakot az irányítás határozatlansága, a kialakított kereskedelempolitikai irányelv jellemzi, ami a vámpolitika s a behozatali és kiviteli tilalmak politikája közötti ingadozásban nyilvánult meg.

Az 1924. évben kezdődő második korszakot a külkereskedelem erős fellendülése jellemzi. Számos kereskedelmi egyezmény származik ebből az időből, melyek a feltétlen legnagyobb kedvezmény záradékát tartalmazzák (Olaszországgal, Ausztriával; tarifális szerződések Albániával, Franciaországgal, Spanyolországgal; tarifanélküli szerződések Magyarországgal és Csehszlovákiával). Legjelentősebb momentum ebben a korszakban az 1925-ben életbeléptetett új vámtarifa, amelyet az új viszonyok és a megváltozott gazdasági struktúra tettek szükségessé. Az új tarifa lényegesen csökkentette, bár nem szüntette meg teljesen a kiviteli vámokat.

Az 1929-ben kezdődő agrárkrízis és a középeurópai agrárprotekcionista áramlatok liberális kereskedelempolitikájának megváltoztatására készítették Jugoszláviát. A kereskedelmi tárgyalásokat a reciprocitás figyelembevételével folytatta. Az új politika az agrár országok korlátozott vásárlóerejének fokozására preferenciális vámokat alkalmazott. Jelentős változást okozott az 1931. évi devizasabályozás és az államközi kliringelszámolás bevezetése, ami a külkereskedelem szabályozására és az európai hitelkrízis hatására megindult tökemenekülés megfékezésére szolgált. Új intézkedés a behozatali és kiviteli ellenőrzés bevezetése is. Jugoszlávia függősége a külföldi áruforgalomtól még ebben az időben is erősen irányította kereskedelmi politikáját. Ennek enyhítését célozta a védővamos rendszer alkalmazása. A védővámok hatására számos iparág, főleg a textil-, vegyi- és fémipar jelentékeny fejlődésnek indult. A vámnak az iparfejlesztésben betöltött kizárólagos szerepe azonban nem tartott soká és mellette árszabályozást, racionalizálást és egyéb eszközöket alkalmaztak. Az iparfejlesztést a kereskedelempolitika segítségével szükségessé tette az a szempont is, hogy életképes ipar nélkül a mezőgazdaság intenzív művelése nem lenne észszerű. Az ipar és mezőgazdaság különböző érdekeinek összeegyeztetése és egyensúlyának megteremtése az az irány, mely a jugoszláv kereskedelem- és gazdaságpolitika jövő útját jelzi.

Bulgáriának az első világháború utáni kereskedelempolitikáját — mint az európai államokét általában — a behozatali és kiviteli tilalmak alkalmazása, magas vámok, ár- és valutapolitikai szempontokból hozott intézkedések jellemzik. A behozatali vámok védvám jellegűek és az ipar fejlesztését szolgálják. Az 1905. évben életbeléptetett vámtarifát 1923-ban módosították. Az új tarifa a vámokat jelentékenyen felemelte és aranyban fizetendővé tette.

A kereskedelmi szerződésekben a legnagyobb kedvezmény elvét érvényesítették. Szabályszerű kereskedelmi szerződés csak Törökországgal létesült (1931 január 1.), az előző szerződéseket — így a Németországgal fennállót is — csak a legnagyobb kedvezmény miatt kötötték.

Az agrárválság és a mezőgazdasági termékek piaci elhelyezésének kérdése az exportfejlesztés és a preferenciális szerződések irányába terelték a kereskedelmi politika útját. A délkeleteurópai agrár- és a középeurópai iparállamok termékeinek vámkedvezményes cseréje azonban a preferenciális tárgyalások útján nem hozta a kívánt eredményt, ezért a

kereskedelempolitikai törekvések a regionális gazdasági szövetségek megvalósítása felé terelődtek.

Románia külkereskedelmi politikájának alakulására a kedvezően végződő első világháború és az abból származó események döntő befolyással voltak. Az addig agrárjellegű állam jelentős iparvidékek megszerzésével kiinduló alapot kapott számottevő ipar kiépítésére. A háború befejezését követő első évek kereskedelmi politikája még a háború okozta károk helyreállítására, valamint a lakosság élelmiszerellátásának biztosítására helyezte a fő súlyt. Ezekben az években még Magyarország jelentős mennyiségben szállíthatott iparcikket Romániába. Megváltozott a helyzet 1924-ben, amikor Románia is — a kezdeti akadályokat leküzdve — a dunai államokra jellemző autarchikus célkitűzések megvalósítására törekedett. Nagyarányú külföldi tőke részvételével megindult a tervszerű iparosodási folyamat, behozatali tilalmak, magas vámsorompók kíséretében. A gyakori vámtarifaváltozások Európa legnagyobb védővámrendszerét hozták létre a kialakulóban lévő román gyáripár védelmének érdekében. Különösen a textilipar indult jelentős fejlődésnek, s így a román textiliaszükségletnek aránylag csak kis részét kellett a multhoz viszonyítva külföldről fedezni. Ebben az időben kötött Románia kereskedelmi szerződéseket iparának védelme érdekében Francia-, Magyar-, Lengyel-, Olasz- és Törökországgal, Csehszlovákiával, Norvégiával és Angliával. A tőkében igen szegény Románia iparfejlesztő célkitűzéseit csak jelentős külföldi tőkék igénybevételével tudta megvalósítani. A román kereskedelmi életbe befektetett részvénytőke $\frac{2}{3}$ része 1932-ben külföldi érdekelt-ségű volt. A külkereskedelmi célkitűzéseket ennek következtében idegen érdekek befolyásolták. A román kormány számos intézkedésével törekedett a külföldi érdekeltségeket visszaszorítani s főként az olajexport feletti szabad rendelkezést külkereskedelmi politikája számára biztosítani.

A protekcionista szigorral létrejött első vámtarifát 1929-ben az agrárkörök nyomására enyhébb vámtarifa váltotta fel, mely, nem tekintve azt, hogy jelentősen csökkentette a vámtételek nagy részét, bizonyos árukra kettős, maximális és minimális vámtételeket létesített. Az utóbbiakat a Romániával kereskedelmi szerződésben lévő államok számára tartották fenn. Ily alapon kötött preferenciális szerződést Románia 1931-ben Magyarországgal, 1932-ben Franciaországgal, 1933-ban pedig Németországgal, mely utóbbi folyományaképpen eltörölték a román gabona-, tojás- és állatszállításokra vonatkozó német behozatali tilalmat, hasonlóképpen a román ellenintézkedéseket. Ezeknek a szerződéseknek a megkötése azonban már a világgazdasági válság idejére esik, amikor Románia is a válság katasztrofális hatásaival küzdött. A közép- és keleteurópai agrárállamok értekezleti eredménytelensége után a Kisantant államai, helyzetük enyhítésére, regionális gazdasági szerződés megkötésére határozták el magukat. Ennek következtében 1933-ban gazdasági szövetséggé fejlesztették ki a még 1922-ben létrejött politikai szövetségüket. Ez váltotta ki azután 1934-ben a másik oldalon a római háromhatalmi egyezményt. A két szövetség közötti főkülönbség, hogy míg az utóbbi nemcsak gazdasági eredményeket mutatott fel, hanem politikai jelentőségű is volt, addig az előbbi a már korábbi politikai kapcsolatokon kívül gazdasági eredményt felmutatni alig-alig tudott. Az akkori Romániát érdekei inkább fűzték Németországhoz és Olaszországhoz, mint Jugoszláviához és Csehszlovákiához.

2. Külkereskedelmi forgalom

A délkeleteurópai államok külkereskedelmi forgalma az elmúlt két évtized során lényegesen szűkebb keretek között mozgott, mint amennyire területeik nagysága, illetve lakosságuk lélekszáma alapján számítani lehetett volna. Míg ugyanis a délkeleteurópai államok területe és népessége Európa egész területének és népességének egyaránt mintegy 18%-át teszik, addig ezek az államok csupán 7—10%-át bonyolították le az egész európai behozatalnak illetve kivitelnek. Világviszonylatban természetesen még kisebb hányadot, mintegy 3—5%-ot képviselt a délkeleteurópai államok külkereskedelme.

A szóbanforgó államok tiszta (tehát átmenő és raktárházi stb. forgalom nélkül számított) áruforgalmának dollárértékben kifejezett adatait az elmúlt másfél évtized néhány közgazdaságilag jellemzőbb évről és a világ megfelelő adataival szembeállítva az alábbi táblázatok mutatják be:

	A behozatal értéke az			
	1925	1929	1933	1937
	évben, millió dollár			
Ausztria	396	459	127	161
Csehszlovákia	519	590	172	226
Magyarország	150	186	54	85
Jugoszlávia	149	134	39	70
Románia	146	176	70	87
Bulgária	53	60	16	33
Délkeleteurópai államok együtt:	1.413	1.605	478	662
Európa ¹⁾ összesen	.	19.410	7.361	8.976
Világ „	32.164	35.595	12.457	16.342

	A kivitel értéke az			
	1925	1929	1933	1937
	évben, millió dollár			
Ausztria	266	308	86	135
Csehszlovákia	554	606	173	246
Magyarország	142	182	68	103
Jugoszlávia	152	139	46	85
Románia	140	173	85	135
Bulgária	41	46	20	36
Délkeleteurópai államok együtt:	1.295	1.454	478	740
Európa ¹⁾ összesen:	.	15.652	5.707	6.863
Világ „	30.708	33.027	11.718	15.427

1) Oroszország nélkül.

A délkeleteurópai államok által birtokolt terület világviszonylatbeli külkereskedelmi jelentősége az első világháborút megelőző esztendő eredményeihez képest általában lényegesen nem változott, a behozatalban ugyan határozott visszaesés volt észlelhető, de a kivitelnél némi emelkedésről is számot lehet adni, amint ez az alábbi százalékszámokból is kitűnik:

	A délkeleteurópai államok forgalma a világ forgalmához az				
	1913	1925	1929	1933	1937
	é v b e n, % - b a n				
Behozatal	4.5	4.4	4.5	3.8	3.3
Kivitel	4.2	4.2	4.4	4.1	4.8

Minthogy azonban a szóbanforgó területen az első világháború után kettővel több lett az önálló külkereskedelmi forgalmat lebonyolító álla-

mok száma és e hat állam egymásközötti kereskedelme igen fejlett volt, a kérdéses terület világviszonylatbeli külkereskedelmi jelentőségének leméréséhez tisztább kép nyerhető az említett államok egymásközötti forgalmának figyelmenkívül hagyásával. Ilymódon az alábbi eredmények adódnak:

A délkeleteurópai államok egymásközötti forgalmával kisebbitett külkereskedelmi forgalom a világ forgalmához viszonyítva az

	1913	1925	1929	1933	1937
	é v b e n,			% - b a n	
Behozatal	4.2	3.0	3.0	2.8	3.0
Kivitel	3.8	2.6	2.9	3.0	3.7

Ezen az alapon számítva tehát, a délkeleteurópai államok külforgalmi jelentősége az első világháború előtti színvonalhoz viszonyítva még nagyobb csökkenést mutat, ami egyszersmind a szóbanlevő államok egymásközötti kapcsolatainak igen fejlett voltát is igazolja. De alátámasztják ezt az alábbi százalékszámok is, mert azokból megállapítható, hogy a délkeleteurópai államok forgalmának majdnem egyharmadát, de általában több, mint egynegyedét tette az egymásközötti forgalom.

A délkeleteurópai államok egymásközötti forgalma összes forgalmuk %-ában az

	1925	1929	1933	1937
	é v b e n			
Behozatal	33.6	33.6	27.7	26.0
Kivitel	39.8	36.2	27.3	23.1

A szóbanforgó hat állam közül Csehszlovákia forgalma a legélénkebb, behozatala több mint egyharmadát tette a délkeleteurópai államok összbehozatalának, kivitele pedig meghaladja a hat állam kivitelének 40 %-át. Ausztria következik utána soron, míg Bulgária a délkeleteurópai államok összforgalmának mindössze 3-4 %-át képviselte.

A külkereskedelmi forgalom lélekszámhoz viszonyított arányára vonatkozó alább közölt adatokból kitűnik, hogy Ausztria kereskedelmileg sokkal fejlettebb volt, mint Csehszlovákia és mindkettő, mint ipari állam erősen kiemelkedett az agrár jellegű országok — Jugoszlávia, Bulgária és Románia — közül, míg Magyarország mint agráripari állam a közepen állt.

E g y f ő r e e s ő
behozatal   kivitel
d o l l á r b a n a z

Terület	1929	1937	1929	1937
	é v b e n			
Ausztria	69	24	46	20
Csehszlovákia	40	15	42	16
Magyarország	22	9	21	11
Jugoszlávia	10	5	10	6
Románia	10	4	10	7
Bulgária	10	5	8	6

Ausztria és Csehszlovákia, az 1930-as években kifejtett erős önelátó törekvéseik ellenére — mely szerint élelmiszerellátásukat más államoktól függetleníteni akarták és így a mezőgazdaság fejlesztésére igen nagy gondot fordítottak — megtartották ipari jellegüket. Románia, Jugoszlávia és Bulgária pedig — noha tisztán mezőgazdasági termelésre beál-

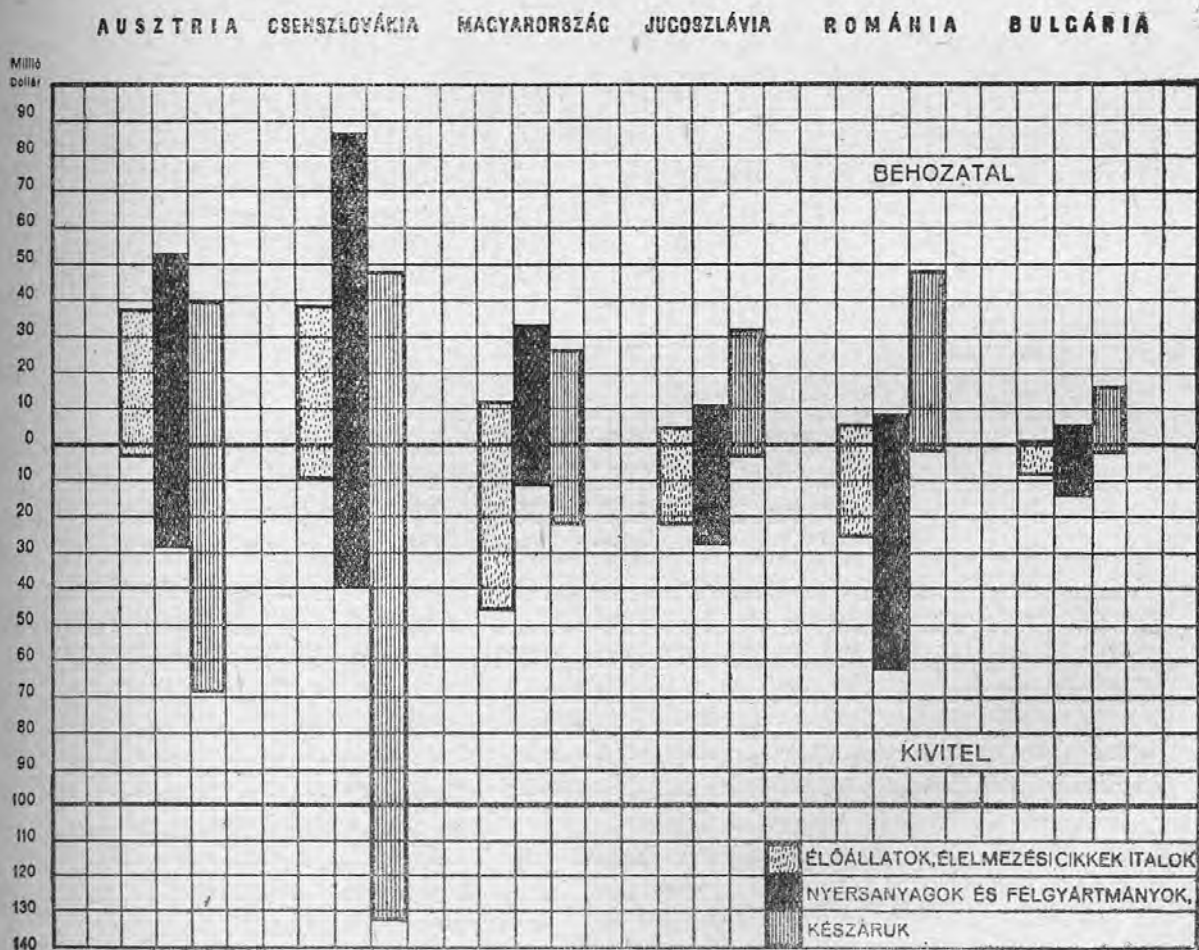
litott országok voltak, az iparfejlesztést tartották szem előtt — agrárjellegűek maradtak. Magyarország — mint inkább agrárország, de fejlődő exportiparával — középhelyet foglalt el.

Ausztria és Csehszlovákia külkereskedelmének felépítése erős ipari jellegüket szembevetően mutatja. Behozatálukban ugyanis mintegy $\frac{2}{3}$ -dal szerepelt az élelmiszer- és nyersanyagárucsoport, míg kivitelüknek több mint 70%-át a készáru tette.

Magyarország agrárjellegét mutatja az a tény, hogy kivitelének csaknem kétharmad része élelmezési cikkekből tevődött össze és behozatalának majdnem a fele készáru volt. Ugyanakkor azonban készárukivitele egynegyedrészt képviselte összkivitelének, behozatalában pedig mindinkább előtérbe kerültek a nyersanyagok és félgyártmányok, melyek a második világháború kitörése előtt meg is haladták a készárubehozatala értékét, ami az ország mindinkább erősödő iparos jellegére mutat. Magyarország kettős szerepet játszott: egyrészt élelmiszert szállított Nyugat-Európának és Olaszországnak és tőlük készgyártmányokat vett át, másrészt kelet felé fordult ipari termékeivel és ugyancsak innen szerezte be nyersanyagszükségletének egy részét.

Jugoszlávia, Románia és Bulgária agrárjellegére jellemző, hogy kivitelük több, mint 90%-a élőállatokból, agrártermékekből és nyersanyagokból állt, behozataluk $\frac{3}{4}$ részét pedig készárubehozatal tette.

A szóbanforgó hat állam külforgalmának árucsoportok szerinti gazdasági szerkezetét az államok jellege szerint a tárgyalt három csoportra tagozva az 1935. évről a következő ábra mutatja:

A délkeleteurópai államok közül leginkább Csehszlovákia, valamint Magyarország mutatott fel a többi délkeleteurópai állammal szemben aktívumot (1929-ben 90, ill. 13 millió dollár értékben), míg a legnagyobb passzívum Ausztria forgalmánál mutatkozott (1929-ben 58 millió dollár). A délkeleteurópai államok Magyarország forgalmában részesedtek a legnagyobb százalékkal. E tény főleg az ország központi fekvésével és kiviteli cikkeinek sokféleségével magyarázható.

A délkeleteurópai államoknak a saját területeiken kívüli gazdasági kapcsolataik intenzitása tekintetében Németország állt az első helyen. Részesedésének alakulása azonban eltérő volt a két ipari állammal, Ausztriával és Csehszlovákiával, illetőleg a többi agrárországgal szemben. Míg ugyanis az előbbieknél Németország szerepe a vizsgált időszak folyamán határozottan csökkenő irányzatot mutatott, az utóbbiaknál általában rohamos fejlődés volt észlelhető. Ennek megfelelően a két ipari államban Németország együttes behozatali, ill. kiviteli részesedése az 1929. évi 23, ill. 18%-ról 1937-ben 16, ill. 14%-ra csökkent, viszont az agrárállamokban a behozatal részesedése 20%-ról 32%-ra, a kivitelében pedig 18%-ról 26%-ra növekedett. A délkeleteurópai államok jelentősége Németország behozatalában emelkedő irányzatú volt: az 1925-33. évek átlagos 8.5%-áról 1937-ben 13.4%-ra nőtt, a kivitelben azonban csekély térvesztés állapítható meg, az 1927 évi 12.9%-os részesedési maximumról erős visszaesés után 12.1%-ra. A forgalom részletes alakulását alábbi táblázat mutatja:

	A délkeleteurópai államok részesedése Németország			
	behozatalában az		kivitelében az	
	1929	1937	1929	1937
	é	v	b	e
	abszolút értékben (millió RM.)			
Délkeleteurópai államok összesen	1.094	732	1.608	717
Ebből:	% - b a n			
Ausztria	18.5	12.7	27.4	17.1
Csehszlovákia	43.9	19.3	41.0	21.1
Magyarország	8.1	15.6	9.1	15.5
Jugoszlávia	5.6	18.0	9.5	18.7
Románia	19.3	24.6	10.2	18.1
Bulgária	4.6	9.8	2.8	9.5
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

Németország külkereskedelmi mérlege a délkeleteurópai államokkal szemben a vizsgált időszak elején erősen aktív volt, mely aktívum 1929-ben meghaladta az 500 millió RM-ot, a további években azonban erősen lecsökkent, sőt az 1934., 1935., 1937. években passzívummá vált.

A délkeleteurópai államok Németországgal fennállott külkereskedelmi forgalmának áruk szerinti felépítése az illető ország jellege szerint különböző volt. Ausztria és Csehszlovákia nyersanyagokat, fémgyártmányokat és készárúkat exportált Németországba, míg a többi államból főleg élelmiszereket, élő állatokat és nyersanyagokat vitt be Németországba. A délkeleteurópai államokba irányuló németországi forgalom legnagyobb részét viszont a készárúk alkották, mellettük a nyersanyagok és fémgyártmányok forgalma a kérdéses ország ipari jellegének mértéke szerint alakult. Míg ugyanis 1929-ben a leginkább agrárjellegű országok Jugoszlávia, Románia és Bulgária németországi behozatalában a készárúk részesedése meghaladta a 90%-ot, addig ez a részesedés Csehszlovákiában mindössze 54%-ot ért el. A következő táblázat egyébként fényt vet a tárgyalt forgalom alakulására:

Németország délkelet európai kiviteléből
nyersanyagokra és készárúkra
félégyártmányokra

	eső hányad az			
	1929	1937	1929	1937
	é v b e n	é v b e n	% / - b a n	% / - b a n
Ausztria	22.5	22.4	72.9	74.0
Csehszlovákia	40.3	29.7	54.0	66.7
Magyarország	15.8	19.9	82.2	79.1
Jugoszlávia	7.8	14.6	91.8	85.0
Románia	8.4	16.6	91.0	83.0
Bulgária	4.7	7.0	94.2	93.1

A délkelet európai országokkal legélénkebb forgalmat felmutató másik nagyhatalom Olaszország volt, melynek dunavölgyi gazdaságpolitikai célkitűzésében első sorban politikai szempontok játszottak fontos szerepet. A tárgyalt 6 állam külkereskedelmi forgalmában részesedése azonban már jóval kisebb jelentőségű volt, mint Németországé. Viszonylag a legnagyobb forgalmat Jugoszláviával bonyolította le, a behozatali oldalon 1925-ben 18.8, a kiviteli oldalon 1930-ban 28.3%-os részesedési maximumot érve el, a tárgyalt időszak végén azonban a jugoszláviai részesedés is a többi államénak színvonalára szállt alá. A délkelet európai országok együttes behozatalában, ill. kivitelében Olaszország 1929-ben átlag 4.4, ill. 7.5%-ot, 1937-ben pedig 4.7, ill. 7.8%-ot ért el. Olaszország délkelet európai behozatali értéke 700 és 2.800 millió lira között ingadozott. Olaszország forgalmában a délkelet európai államok átlagos részesedése a vizsgált 13 év alatt a behozatalban 10.6, a kivitelben 9.3%-ot ért el. A behozatali részesedésük emelkedő irányzatú volt az 1925. évi 8.5%-os minimumról az 1936. évi 15.9%-os maximumig, a kivitel pedig általában alig ingadozott. A forgalom országokénti alakulásáról a következő táblázat számol be:

	A délkelet európai államok részesedése Olaszország			
	behozatalában az		kivitelében az	
	1929	1937	1929	1937
	évben			
	abszolút értékben (millió lira)			
Délkelet európai államok összesen:	1.837	2.043	1.218	998
Ebből:	% - b a n			
Ausztria	26.3	30.9	35.1	28.9
Csehszlovákia	14.7	13.5	13.3	13.8
Magyarország	10.2	20.1	9.5	20.2
Jugoszlávia	34.7	12.5	22.0	19.3
Románia	11.2	19.3	13.8	12.9
Bulgária	2.9	3.7	6.3	4.9
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

Olaszország, Bulgáriától eltekintve és néhány évet kivéve, a délkelet európai államok mindegyikével passzív külkereskedelmi egyenleget mutatott ki.

A délkelet európai államok angliai forgalmának jellemzője, hogy a behozatalban Jugoszlávia, Románia és Bulgária mutattak ki saját forgalmukhoz viszonyítva legnagyobb — 10% körüli — részesedési arányt. A hat állam együttes forgalmában viszont Anglia az 1929., ill. 1937. években csak 6.5, ill. 6.3%-ot képviselt a behozatalban és 5.7, ill. 8.0%-ot a kivitelben. Az angliai behozatalban, ill. kivitelben a délkelet európai államok

1929-ben 1.1, ill. 1.4%-kal, 1937-ben 2.0, ill. 1.5%-kal szerepeltek. Anglia külkereskedelmi egyenlege a délkelet európai államok együttesével szemben az egész vizsgált időszak alatt passzív volt.

Az Egyesült Államok a délkelet európai államok behozatalában az 1929., ill. 1937. évben 5.5, ill. 6.3%-kal, kivitelében pedig 4.1, ill. 5.0%-kal szerepelt. Ugyanakkor a hat állam a vizsgált 13 év alatt együttesen átlagban 1.3%-át tette az Egyesült Államok összbehozatalának és 0.4%-át az összkivitelének. Az Egyesült Államoknak a délkelet európai államokkal a tárgyalt időszak alatt lebonyolított együttes külkereskedelmi forgalmának egyenlege mindvégig passzív maradt.

Franciaország 1929-ben 3.7, ill. 2.6%-át szolgáltatta a délkelet európai államok összes behozatalának ill. kivitelének, mely részesedés 1937-ben 3.8, ill. 4.1%-ra emelkedett. Ez a forgalom Franciaország saját behozatalának 1929-ben 1.8, kivitelének 1.6%-át tette, a további években a délkelet európai államok jelentősége Franciaország forgalmában emelkedett és 1937-ben 3.0, ill. 3.8%-ot ért el. Franciaországnak a délkelet európai államokból származó behozatala az egész időszak alatt meghaladta az oda kivitt áruk értékét.

A délkelet európai államokba irányuló svájci forgalom főleg Svájc szempontjából volt jelentős, amennyiben a délkelet európai államok forgalma az 1925. évi behozatalának 7.4, kivitelének 7.1%-át tette, mely részesedés a vizsgált időszak utolsó évéig emelkedett és 1937-ben 12.4, ill. 10.4%-ot ért el. Svájc részesedése a délkelet európai államok összbehozatalában ill. összkivitelében 1929-ben 2.9, ill. 3.1%, 1937-ben pedig 2.8, ill. 3.7% volt. Svájc az időszak elején csupán Ausztriával és Romániával szemben mutatott fel aktívumot, de ez a kiviteli többlet is eltűnt az időszak második felében.

Ausztria

Ausztria külkereskedelmi forgalma a kikészítési és javítási forgalommal, a nyilvános áruraktárakból származó forgalommal, a bizonytalan megvásárlásra behozott és kivitt áruk, valamint a nemesfémek, az érmék és más értékek forgalmával együtt az 1925-1937. években a következőképpen alakult:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (—), ill. kiviteli (+) többletérték, millió schilling
	millió schilling	Index 1926—29 = 100	millió schilling	Index 1926—29 = 100	
1925	2.891	91.3	1.954	94.0	— 937
1926	2.845	89.8	1.745	84.0	— 1.100
1927	3.191	100.7	2.099	101.0	— 1.092
1928	3.317	104.7	2.250	108.3	— 1.067
1929	3.318	104.7	2.220	106.8	— 1.098
1930	2.739	86.5	1.880	90.5	— 859
1931	2.210	69.8	1.327	63.9	— 883
1932	1.400	44.2	786	37.8	— 614
1933	1.190	37.6	818	39.4	— 372
1934	1.171	37.0	874	42.1	— 297
1935	1.220	38.5	907	43.6	— 313
1936	1.268	40.0	967	46.5	— 301
1937	1.461	46.1	1.230	59.2	— 231

A külkereskedelmi forgalom fontosabb államok szerint az alábbi megoszlást mutatja:

Ausztria 1925 — 1937. évi összes behozatalának		kivitelének	
megoszlása	ország	ország	%
Németország	18.6	Németország	16.2
Csehszlovákia	16.7	Csehszlovákia	10.8
Magyarország	10.0	Olaszország	9.9
Lengyelország	7.9	Magyarország	8.8
Amerikai Egyesült Államok	5.8	Jugoszlávia	7.4
Jugoszlávia	5.6	Svájc	6.0
Románia	5.0	Románia	5.5
Olaszország	4.3	Lengyelország	5.1
Svájc	4.3	Nagy-Britannia	4.5
Nagy-Britannia	3.8	Franciaország	3.4
Franciaország	2.6	Amerikai Egyesült Államok	2.7
Egyéb országok	15.4	Egyéb országok	19.7
Összesen:	100.0	Összesen:	100.0

Ausztria behozatalában Csehszlovákia és Németország állt az élen, ugyanis az 1925-27. években Csehszlovákia töltötte be a vezető szerepet, majd a további években Németország került az első helyre. A kivitelben a Németország felé irányuló forgalom minden más ország felé irányuló forgalom értékét az egész időszak folyamán meghaladta.

A Csehszlovákiából származó behozatal értéke az összforgalomhoz viszonyítva az 1925. évi 19.6%-ról fokozatosan csökkent és 1937-ben már csak 11.0%-ot képviselt. Abszolút értékben a behozatal 1928-ban ért el maximumot csaknem 600 millió schillinggel, majd 1933-tól kezdve — kivéve az 1936. évi 144 milliós mélypontot — 160 milliós érték körül mozgott. A kivitel mind abszolút, mind relatív értelemben 1929-ben volt legmagasabb értékű, kerekén 300 millióval, ill. 13.5%-kal, majd 1933-ban 63 millióra csökkent és újabb emelkedés után is 1937-ben csak 87 millió schillinget ért el. A Csehszlovákiával szemben mutatkozott behozatali többlet az 1929. és 1937. évet kivéve meghaladta a kivitel értékét, sőt néhány évben a kivitel másfélszeresét is elérte. A behozatali cikkek közül Ausztria számára legjelentősebb a szén és koks; ezenkívül a textilipari termékek, vasárúk és az időszak elején a finomított cukor játszottak a behozatalban igen fontos szerepet, míg a kivitelben első helyen a textil-, vas- és gépipari termékek és nyersanyagok szerepeltek.

Magyarország fontosság szerint a harmadik, ill. negyedik helyet foglalta el Ausztria behozatalában, ill. kivitelében. Behozatali részesedése általában 9 és 11% között ingadozott. A kivitel hullámvázása az 1926. és az 1934. években 9.9 és 11.3%-os csúcspontokkal, valamint az 1930. évi 6.5%-os mélyponttal erősebb volt, mint a behozatalé. A behozatali érték az 1925-30-as évek átlagában meghaladta a 310 millió schillinget, az 1935. évben azonban ez az érték erős visszaesés után már csak 115 milliót tett. A kivitel az 1925-30. évek átlagában 140 millióval maradt alatta a behozatal értékének, s legkisebb értékét 1932-ben 72 millióval érte el, rövidesen azonban erős fejlődésnek indulva, 1937-ben már újra meghaladta a 110 milliót. Magyarország vágóállatot, gabonát, lisztet és baromfit szállított főképp Ausztriának, míg a magyar piacokon jelentős értékű Ausztriából származó fa, papír- és vasáru került forgalomba.

Jugoszláviával kapcsolatban Ausztria külkereskedelmi mérlege az 1925. és 1928-31. években aktív, a többi évben pedig 50 millió schillingnél kisebb értékkel passzív volt. A jugoszláviai behozatalnak Ausztria összes behozatalában való részesedése hullámvázó emelkedés után az 1933. évben

8.8%-kal maximumot, majd némi visszaesés után 1937-ben 7.9%-ot ért el. A kivitel csaknem folyamatosan csökkent az 1925. évi 9.0%-os részesedésről az 1936. évi 5.1%-os minimumig, 1937-ben 5.4%-ra emelkedve fel. A behozatali érték az 1925-30-as évek átlagában 150 millió schilling volt, 1936-ban 77 millióra csökkent, majd a következő évben 115 millióra emelkedett. A kivitel erősebb visszaesést mutat, amennyiben az 1925-30. évek 160 milliós átlagáról 1936-ban csupán 50 milliót s 1937-ben is csak 67 milliót ért el. A legfontosabb behozatali cikkek a mezőgazdaság köréből (vágóállat, gabona, baromfi), míg a kiviteli cikkek az ipar (textil-, vas-, fém- és gépipar) termékeiből kerültek ki.

A romániai behozatal részesedése a Jugoszláviáéhoz hasonló hullámzással állandó emelkedést mutat, még pedig az 1925. évi 3.7%-osról az 1936. évi 7.0%-ig, s ugyanakkor abszolút értékben a két szélső értéket 1927-ben és 1933-ban érte el 170, ill. 50 millióval. A kivitel részesedése az 1931-33. évek hullámvölgyétől eltekintve 5 és 6% között ingadozott, míg abszolút értékben az 1928. évi 131 millióról 1932-ben 27 millióra, tehát mintegy ötödére szállt alá. Az 1925. évtől eltekintve Ausztria a tárgyalt időszakban állandóan nagyobb értékben vitt be Romániából mezőgazdasági cikkeket és ásványolajat, mint amennyi az oda kivitt készáruk értéke volt.

Bulgária a vizsgált időszakban csak igen csekély értékű forgalmat bonyolított le Ausztriával. A Bulgáriába irányuló kivitel Ausztria összkivitelének 1.1%-át képviselte, míg a behozatal az 1%-ot sem érte el. A legmagasabb bulgáriai behozatal értéke sem haladta meg a 40 milliót és kiviteli értéke 28 millió schillingről 10 millió schilling alá szállt. Legfontosabb behozatali cikk a dohány volt.

Németország az első helyet foglalta el Ausztria külkereskedelmi forgalmában, annak ellenére, hogy forgalmi részesedése az időszak alatt visszaesést mutatott. A behozatal fokozott csökkenése következtében az 1929. évi 343 milliós behozatali többlet 1937-ben 54 millióra szállt alá. A behozatali részesedés 1931-ben volt a legnagyobb 22.1%-kal és innen esett vissza fokozatosan az 1937. évi 16.3%-ra. A kivitel terén már nem lehet ilyen határozott irányzatot megállapítani, mert — bár az a tárgyalt időszakban határozottan csökkenő jellegű volt — mégis 15 és 19% között ingadozott. Abszolút értékben a behozatal az 1929. évi 696 millióról 1934—35-ben 204 millióra csökkent s 1937-ben is csak 238 millióra emelkedett, a kivitel pedig az 1928. évi 418 milliós maximumról esett vissza 1933-ban 128 millióra, de 1937-ben számottevőbben emelkedett, még pedig 184 millióra. Legfontosabb behozatali cikkek a szén és a koks, szűcsárk, kémiai ipar termékei, vas- és fémárk, gépek, újságok, művészeti cikkek, technikai zsiradékok és műtrágya voltak. A kivitelben szintén a vas- és gépipar termékei játszottak elsősorban szerepet, az igen jelentős fa, bőr, szarvasmarha és gyapjúárk kivitele mellett.

Az olaszországi kiviteli részesedés az 1935-37. években mutatott erőteljesebb fejlődést, az 1925. évi 10.4%-ról 1931-ben 8.2%-ra történt csökkenés után 1937-ben 14%-ot érve el, a behozatal azonban csak csekély mértékben emelkedett, 3.3%-os részesedésről 5.5%-osra javulva. Olaszországgal szemben egyébként Ausztria külkereskedelme a tárgyalt időszak alatt állandó jellegű aktív egyenleget mutatott fel. Aktivitása az 1932. évi 7 millió schillingről mint minimumról 1937-ben 93 millió schillinggel maximális értékre emelkedett. Ausztria leginkább papirost és papirosanyagot szállított Olaszországba, fa és vasárk mellett, míg a fon-

tosabb behozatali cikkek közül a gyümölcs, rizs, főzelékfélék és selyemfonál volt említésre méltó.

Ausztriának Angliából származó behozatala a szóbanlévő időszak alatt 2.7-4.6%-os, Angliába irányuló kivitele pedig 3.6-6.9%-os részese-
dést mutatott összes behozatalához, ill. kiviteléhez viszonyítva. A behozatalban 146, a kivitelben 102 millió schilling volt az elért legmagasabb érték 1928-ban, ill. 1930-ban, míg a minimum 29, ill. 37 millió volt 1932-ben, ill. 1933-ban. Az Angliával szemben fennálló külkereskedelmi mérleg az 1929-31. évektől eltekintve passzív volt, de ez a passzivitás 1932-től kezdve nem haladta meg a 10 millió schillinget. Ausztria behozatalában nagy szerepet játszanak az Angliából származó textilipari nyersanyagok és nyersfémek, míg az oda kivitt áruk közül elsősorban a ruházati cikkek, gyapjú- és papíráruk méltók említésre.

Az Amerikai Egyesült Államokból származó behozatal erősen meghaladta az odairányuló kivitel értékét. A többletérték 180 és 41 millió schilling között váltakozott. A behozatal és kivitel között fennálló nagy különbséget mutatja az is, hogy míg a behozatali érték maximuma 1925-ben 222 millió és minimuma 1932-ben 56 millió volt, addig a kivitelben az 1928-29. évek maximuma mindössze 76 milliót és minimuma 1934-ben alig 13 milliót tett. A magas behozatali érték az osztrák textilipar számára nélkülözhetetlen nyerspamutbehozattal magyarázható. Ezenkívül jelentős még az Egyesült Államokból származó nyersfém-, zsír- és gabonabehozatal is.

Lengyelországgal szemben is igen magas passzív egyenleget mutatott fel Ausztria. A behozatali többlet azonban az 1929. évi maximális értékéről, 186 millió schillingről rohamosan csökkent és 1937-ben már csupán 14 milliót tett. A behozott áruk értéke 1928-ig emelkedett, ekkor 301 milliót ért el és 9.1%-át képviselte az összbehozatalnak, a további években azonban folyamatosan csökkent és az 1937. évben már csak 4.6%-ot képviselő 67 millióra szállt alá. A kivitel részesedésének határértékei 4.0 és 8.4%, legmagasabb értéke pedig 1925-ben 164 millió, a legalacsonyabb pedig 1932-ben 33 millió schilling volt. Lengyelország első sorban szénrel és koksszal látta el Ausztriát és igen jelentős volt a sertésbehozatala is, míg a kivitelben a készárúk szerepeltek első helyen, valamint az ipari félgyártmányok.

Jelentős forgalom bonyolódott le Ausztria és Svájc között is. A válság éveiben a svájci kivitel mintegy 8 %-át tette az összkivitelnek, de a többi években is általában az 5 %-os részesedés felett maradt. A behozatal kisebb részét képviselte Ausztria összbehozatalának, ugyanis csupán 3 és 5% között mozgott. Az 1930. évig a behozatal volt nagyobb értékű, a további években azonban a kivitel mutatott fel többletet a behozatallal szemben. Az eltérés a kétirányú forgalom között nem volt nagy, 3 és 34 millió schilling között ingadozott. Az 1928. évi behozatali és kiviteli maximum 168 és 138 milliót tett, míg a legkisebb érték 1936-ban mutatkozott 39 és 47 millió eredménnyel.

Ausztria franciaországi behozatalának nagy részét textilipari termékek képviselték, míg Ausztria 30—80 millió schilling kivitelében első helyen a fa és papírosanyag szerepelt. Megemlíthető még, hogy Ausztriába Belgiumból gyapjú, Hollandiából étkezési és technikai zsírok, Görög- és Törökországból dohány, Brit-Indiából pamut, kender és len, Holland-Indiából nyersdohány és magvak, Egyiptomból pamut, Argentínából gabona, Braziliából kávé és tea, Ausztráliából pedig főként gyapjú került

behozatalra. Ausztria ruházati cikkeket szállított Svédországba, papírt és papírárut Törökországba, pamut-, papír-, vas- és fémárukat Brit-Indiába, papírárut Kínába és vasárut Japánba.

Ausztria külforgalmának a környező és távolabbi európai országok, valamint az Európán kívüli államok felé irányuló megoszlásáról a következő táblázatok nyújtanak tájékoztatást:

	Ausztria behozatala az			
	1925 évben	1929 az összbehozatal	1933 %ában	1937
Délkelet európai államok	40.0	36.1	39.2	34.8
Európa egyéb országai	44.2	50.1	46.9	45.3
Európán kívüli országok	15.8	13.8	13.9	19.9
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

	Ausztria kivitele az			
	1925 évben	1929 az összkivitel	1933 %ában	1937
Délkelet európai államok	35.6	34.9	31.0	28.0
Európa egyéb országai	54.1	54.5	58.4	58.2
Európán kívüli országok	10.3	10.6	10.6	13.8
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

Az Európán kívüli országok előtérbe léptek Ausztria behozatalában és kivitelében egyaránt, viszont a délkelet európai államok jelentősége csökkent. Míg Ausztria összes behozatala 1937-ben csak 44%-át tette az 1929. évinek, az Európán kívüli országokból származó behozatal 64%-a volt az 1929. évi 457 millió schillingnek. Ugyanekkor Ausztria összkivitele 55%-a volt az 1929. évinek s a délkelet európai országok piaci csak 44%-át vették fel az 1929. évben odairányuló 775 milliós kivitelnek.

Ausztria külkereskedelmi forgalma az 1913. évi brüsszeli nemzetközi egyezmény árulajstroma szerint csoportosítva a következő megoszlást mutatja:

	Ausztria behozatalának %-os megoszlása az			
	1925 é	1929 v	1933 b	1937 e n
Élő állatok	9.3	7.9	8.8	6.4
Élelmezési cikkek és italok	27.4	22.0	23.1	21.4
Nyersanyagok és félgyártmányok	30.2	30.4	37.6	42.7
Készgyártmányok	33.1	39.7	30.5	29.5
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

	Ausztria kivitelének %-os megoszlása az			
	1925 é	1929 v	1933 b	1937 e n
Élő állatok	1.5	0.9	0.8	1.1
Élelmezési cikkek és italok	1.9	2.0	2.6	3.1
Nyersanyagok és félgyártmányok	21.0	22.9	25.2	29.9
Készgyártmányok	75.6	74.2	71.4	65.9
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

A fenti arányszámokból kitűnik, hogy a nyersanyagok és félgyártmányok mindkétirányú forgalma következetesen az összforgalomban való részesedését tekintve emelkedett, míg ugyanakkor az élő állatok és készgyártmányok behozatala és kivitele csökkenést mutat. Az élelmezési cikkek és italok behozatala szintén csökkent, kivitele azonban fokozatosan emelkedett. Az 1937. évi készáru-behozatal abszolút értéke az 1927—29.

évi forgalomnak 40%-át sem érte el és a kivitel is alig haladta meg ugyanekkor az említett évek átlagértékének 50%-át. Az élelmezési cikkek behozatalánál hasonló visszaesés állapítható meg, mert az az 1937. évben az 1927—29. évek átlagértékének csak 41 %-át érte el. Ezzel szemben a nyersanyagok és félgyártmányok forgalma kerekén 70 %-át képviselte 1937-ben a konjunkturális évek értékének.

Ausztria fontosabb behozatali és kiviteli cikkeinek a tárgyalt évek során a külkereskedelmi forgalomban betöltött szerepéről az alábbi táblázatok nyújtanak tájékoztatást:

Árucikkek	Ausztria behozatalának %-os megoszlása az				
	1925 é	1929 v	1933 b	1937 e	1925—37 n
Gabonaneműek	9.0	5.5	10.1	11.4	8.3
Szén, kokszt	8.1	8.1	10.4	7.0	8.1
Vágóállatok	8.9	7.5	8.1	5.9	7.7
Pamutszövet- és fonál	6.5	5.0	2.3	2.0	4.1
Nyerspamut és hulladék	4.9	2.7	3.7	5.2	3.7
Selyem- és félselyemáru	3.3	4.5	2.9	1.7	3.6
Gépek és készülékek	2.9	4.7	2.6	4.0	3.6
Kémiai ipar termékei	2.2	2.6	4.3	3.9	3.3
Nyers gyapjú	2.5	2.7	4.1	4.0	3.2
Magvak, komló, takarmány	1.8	1.9	3.7	3.6	2.8
Gyapjúáru	3.7	3.2	1.7	1.3	2.7
Vasáru	2.3	3.3	2.1	2.2	2.5
Dohány	1.8	2.0	2.3	2.0	2.4
Nyers fémek	2.6	2.6	1.5	4.0	2.2
Egyéb áruk	39.5	43.7	40.2	41.8	41.8
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Árucikkek	Ausztria kivitelének %-os megoszlása az				
	1925 é	1929 v	1933 b	1937 e	1925—37 n
Papír és papíráru	8.9	7.6	11.7	11.0	9.6
Épületfa	9.5	10.5	9.2	10.6	9.5
Vasáru	6.9	5.6	6.3	7.3	6.3
Gyapjúáru	4.3	5.2	6.0	4.6	5.1
Fémáru	4.1	4.5	4.1	4.8	4.1
Elektromos gépek és készülékek	3.1	4.0	4.1	4.0	3.9
Selyemáru	3.2	5.2	2.9	1.4	3.8
Hímzések, csipkék pamutból	3.4	3.0	2.3	1.5	2.7
Gépek és készülékek	3.7	4.0	2.8	2.7	3.4
Vasfélgyártmány (vasrúd)	2.9	2.0	2.5	5.5	2.8
Pamutszövet és egyéb áruk	4.4	2.7	1.8	1.5	2.5
Nyers bőr	2.7	2.4	1.9	1.3	2.1
Egyéb cikkek	42.9	43.3	44.4	43.8	44.2
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Ausztria kikészítési és javítási forgalma jelentős volt. A kivitel az 1925—36. évek átlagában 21.7 %-át, tehát több mint egyötödét képviselte az összkivitelnek, a behozatal átlagban azonban csak 7.3 %-át érte el az összbehozatalnak. Abszolút értékben mind a behozatal, mind pedig a kivitel a vizsgált időszak alatt visszaesett. A behozatal legnagyobb értékét 1928-ban 293 millióval érte el, ami 8.8%-át képviselte Ausztria ez évi összes behozatalának; innen csökkent fokozatosan és csaknem folyamatosan az 1936. évi 75 millióra, ami már csak 5.9%-os részesedésnek felelt meg. A kivitel 1929-ben ért el maximumot 518 millió schillinggel, mely 1936-ban 176 millió schillingre apadt.

A kikészítési forgalom legfőbb része a textilipar s annak keretében a pamutipar körébe tartozott. Jelentős volt e mellett a ruházati ipar kikészítési kivitele, valamint a járműveké és nagy értéket képviselt a

kikészítési forgalomba tartozó selyem- és félselyemszövet behozatala, valamint kivitele is.

Az átmenőforgalom 1928-ban volt legnagyobb, 38 millió métermázsát érve el, majd nagyobb ingadozások után 1932-től kezdve mintegy 15—16 millió métermázsánál állapodott meg.

Csehszlovákia

Csehszlovákia 1925—1938-ig terjedő áruforgalmára vonatkozó adatokat — beleértve a feldolgozatlan arany és ezüst, valamint a kikészítési és javítási forgalomról szóló adatokat is, de az előjegyzési és átmenő forgalomra, valamint az arany- és ezüstérmék, rudak és más értékek forgalmára vonatkozó adatok nélkül — az alábbi táblázat mutatja be.

A külkereskedelmi forgalom alakulása az 1925—38. években.

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (—) ill. kiviteli (+) többletérték millió csk
	millió csk	Index 1926—29 = 100	millió csk	Index 1926—29 = 100	
1925	17.618	97.3	18.821	94.4	+ 1.203
1926	15.277	84.4	17.854	89.6	+ 2.580
1927	17.962	99.2	20.135	101.3	+ 2.173
1928	19.208	106.1	21.224	106.5	+ 2.016
1929	19.988	110.4	20.499	102.9	+ 1.511
1930	15.715	86.8	17.474	87.7	+ 1.759
1931	11.801	65.2	13.149	66.0	+ 1.348
1932	8.158	45.1	7.392	37.1	— 766
1933	6.125	33.8	5.923	29.7	— 202
1934	6.392	35.3	7.288	36.6	+ 896
1935	6.743	37.2	7.947	39.9	+ 1.204
1936	7.915	43.7	8.036	40.3	+ 121
1937	10.980	60.6	11.972	60.1	+ 992
1938	8.390	46.3	10.196	51.2	+ 1.806

Csehszlovákia áruforgalmában a legfontosabb államok érték szerint a következő mértékben részesültek:

Csehszlovákia 1925—37. évi összes behozatalának megoszlása országok között

	%		%
Németország	23.0	Németország	19.0
Hamburg sz. k.	7.3	Ausztria	13.4
Ausztria	6.5	Anglia	7.8
Amerikai Egyesült Államok	6.4	Amerikai Egyesült Államok	6.2
Lengyelország	5.3	Jugoszlávia	5.3
Anglia	4.5	Magyarország	5.0
Franciaország	4.5	Románia	4.2
Magyarország	4.1	Hamburg [sz. k.	3.6
Bréma sz. k.	3.6	Svájc	3.5
Románia	3.5	Lengyelország	3.1
Jugoszlávia	3.2	Olaszország	2.7
Olaszország	2.7	Hollandia	2.6
Svájc	2.6	Franciaország	2.4
Brit-India	2.6	Svédország	1.8
Hollandia	2.5	Oroszország	1.5
Svédország	1.8	Belgium	1.3
Belgium	1.8	Dánia	1.3
Oroszország	1.2	Brit-India	1.2
Argentina	1.2	Törökország	1.2
Egyiptom	1.1	Trieszt	1.0
Trieszt sz. k.	1.1	Egyéb országok	11.9
Egyéb országok	9.5		
Összesen:	100.0	Összesen:	100.0

Az 1925—38-ig terjedő időszakban mind a behozatal, mind pedig a kivitel terén Németország állt az első helyen és csupán Ausztria ért el megközelítő eredményt kiviteli részesedésével.

Csehszlovákiának Ausztriával való külkereskedelmi kapcsolata erősen csökkenő irányzatot mutatott nemcsak abszolút, hanem relatív értelemben is. Míg ugyanis behozatali részesedése a 7.5% körüli értékről az 1935—37. években körülbelül 4.4%-ra csökkent, ugyanakkor a behozatal abszolút értékben az 1929. évi 1.500 millió cseh koronán felüli maximumról a válságos években egyötödére esett vissza és 1937-ben is csak 457 milliót ért el. A kivitel pedig, mely az 1925—29-es évek átlagában meghaladta az évi 3 milliárd koronát, 1933-tól csupán egynegyedét tette ennek és 1937-ben is mindössze 877 milliót ért el. A visszaesés viszonylag még a behozatalénál is jelentősebb volt, mert a kiviteli részesedés az 1925. évi 17.3%-os maximumról 1937-ben 7.3%-osra esett vissza. Az Ausztriával szemben kimutatott külkereskedelmi mérleg állandó aktívumának értéke meghaladta bármely más országgal szemben fennálló követelését, maga a kiviteli többletérték pedig majd minden évben felülmulta a behozatal értékét. A behozatal és kivitel értékviszonya az említett időköz alatt 2—2.5-szeres arányt mutatott. Csehszlovákia igen fejlett iparának megfelelően Ausztria piacán elsősorban textilipari cikkeket helyezett el, de igen fontos volt és csak az utóbbi években hanyatlott a finomított cukor, azonkívül a szén és kocsz, valamint a nehézipari félgyártmányok kivitele is. Említésre méltóak még a kémiai termékek és az erős agrártörekvések következtében felesleges gabonaneműek. Ausztriából az iparhoz szükséges nyersanyagokat, fonalakat, kikészítetlen szöveteket és feldolgozatlan gyapjút, továbbá vasércszükségletének egy részét szerezte be Csehszlovákia.

Magyarország az 1925—30-as években 6, ill. 7%-kal szerepelt Csehszlovákia behozatalában ill. kivitelében, azonban ez az aránylag elég magas és a délkelet európai államok között nagyságszerint a második legnagyobb részesedése az 1931—38. évek átlagában 2%-ra csökkent mindkétirányú forgalomban. Csehszlovákia Magyarországgal szemben is állandó aktívumot mutatott ki, mely erősen csökkenő jellegű volt. Abszolút értékben az egymillió korona körüli behozatal és az egymillió felüli kivitel értéke alig egyhatedére csökkent az 1930-ban kitört vámháború következtében. Míg 1929-ben a legfőbb magyarországi behozatali cikkek a búza, búzaliszt, szarvasmarha, burgonya, kukorica voltak, 1937-ben már csak a sertés, ételzsír és konzervhús volt nagyobb jelentőségű. Hasonlóképpen elzárkózott Magyarország is a vámháború és a mezőgazdasági cikkek behozatali tilalma következményeképpen a cseh fém és textilipari termékek behozatala elől és így Csehszlovákia 1937-ben már csak fát, papíryanagot, vasércet, bőrt, szenet és kocszot tudott a magyar piacokon elhelyezni.

Ausztriával és Magyarországgal ellentétben a kisantant államai, Románia és Jugoszlávia állandóan fokozódó jelentőségre tettek szert a csehszlovák külkereskedelemben. Ez a jelentőségnövekedés abban mutatkozott, hogy a válság éveitől az általános irányzatnál kisebb mértékben csökkent forgalmuk, az újrafellendülés éveitől pedig erősen megközelítették a konjunkturális évek forgalmi értékét. Kivételt a Romániába és Jugoszláviába irányuló kivitel jelent, mely az 1925—29-es évek 850 millió, ill. 1 milliárd körüli értékéről 1933-ban 220 millióra esett vissza és 1937-ben is csak 600, ill. 650 milliót ért el. Csehszlovákia

1930-ig igen magas aktív egyenleget mutatott ki mindkét állammal szemben, azonban a válság évei alatt ez az egyenlege néha passzív is volt, majd 1937-ben ismét 100 millió felüli aktívummal zárult mindkét államnál. A fontosabb behozatali és kiviteli cikkek néhány kivételtől eltekintve Jugoszláviánál és Romániánál azonosak. A behozatalban első helyet a sertés, kukorica, gyümölcs, ételzsír, búza, rozs foglalták el, míg a kivitelben a textil-, vas- és fémipar termékei voltak jelentősek. Ezenkívül Romániából fedezte Csehszlovákia nyersolajszükségletének több mint felét és igen jelentős volt a jugoszláv dohány- és bőrbehozatal is. Jugoszláv piacon nyert elhelyezést nagy mennyiségű cseh szén és kocsz és papírosanyag.

Bulgária csak egy-két évben érte el a cseh-szlovák forgalom 10%-át. Egyenlege változó volt, a behozatal és kivitel értéke általában csak igen csekély mértékben tért el egymástól. Legfontosabb bulgáriai behozatali cikk a dohány volt.

Németországnak Csehszlovákia külkereskedelmi forgalmában betöltött szerepe, ellentétben a többi délkelet-európai országgal szemben fennállott külkereskedelmi kapcsolatának erősödésével a vizsgált időszak alatt nemcsak relatív, hanem abszolút értelemben is veszített jelentőségéből. A két állam hasonló gazdasági felépítése a szoros kapcsolatok ellenére is egymás közötti versengést eredményezett. Németország részesedése Csehszlovákia behozatalában az 1925. évi 31.3%-os maximumról 1937-ben 15.4%-ra csökkent, ugyanakkor a kivitelben az 1927. évi 24.1%-ról 1937-ben 13.7%-ra csökkent. Abszolút értékben mindkétirányú forgalom a gazdasági fellendülés éveiben elérte, ill. megközelítette az 5 milliárd koronát, míg 1937-ben mind a behozatal, mind pedig a kivitel alig haladta meg a másfél milliárdot. Az egyenleg hol Németország, hol Csehszlovákia javára mutatott néha igen jelentős értékű aktívumot. A két állam közötti árucseré főleg nyersanyagokból és készgyártmányokból állt. Csehszlovákia legfőbb kiviteli cikkei a szén és fa volt, melynek 1937-ben 36, ill. 71%-át a német piac vette fel. Ugyanekkor a cseh szénbehozatal 91%-a német eredetű volt. Németország műtrágyát, vörösrezet, gyapjút, festékeket, gyógyszereket, kikészített bőrt, selyemfonalat, vasárut, gépeket és szerszámokat szállított Csehszlovákiának. Ugyanakkor német piacon is nagy mennyiségben szerepeltek cseh bőr- és textilipari termékek, továbbá maláta, komló, papírosanyag, üvegárú és ékszerek.

Csehszlovákia jelentős forgalmat bonyolított le a német szabadkikötőkön, különösen Hamburgon keresztül. Az 1927—29. években az e kikötőn keresztül behozott áruk értéke 1.8 milliárd cseh koronán felüli összeggel és 10% körüli részesedéssel Németország után mint második legnagyobb szerepelt. Jelentősége azonban a későbbi évek folyamán fokozatosan csökkent és 1937-ben Csehszlovákiának Hamburg szabadkikötőn keresztül az országba irányuló behozatala még 100 millió koronát sem ért el és mindössze 0.7%-át képviselte az összbehozatalnak. A Brémán keresztül jövő behozatal az 1926—29. években 900 millió korona körül mozgott, míg 1937-ben már csak alig haladta meg a 100 milliót. A két szabadkikötőn keresztül Csehszlovákia sokkal kisebb értékben vitt ki, mint hozott be árukat. Hamburgon keresztül kávé, kakaó, nyersbőr, réz, pamut, ásványolaj, rizs került az országba, míg Brémán át a forgalomnak csaknem 100%-át pamut és gyapjú képviselte. Fontosabb kiviteli árucikkek a cukor, maláta, pamutszövet, üvegárú és rézfélgyártmányok voltak.

Olaszország részesedése a csehszlovák áruforgalomban 2.5—3% körül igen csekély ingadozást mutatott. Két év eredménye tért el ettől, mégpedig az 1925. évi, melyben mindkétirányú forgalom meghaladta a 700 millió koronát és kereken 4%-át képviselte a behozatalnak, illetve kivitelnek, mint maximum és az 1936. évi, melyben a forgalom 90 millióra csökkent és Olaszország részesedése is ez évben érte el minimumát 1.1%-kal. A külkereskedelmi mérleg változó képet mutatott: 1926—1930. években Csehszlovákia javára volt aktív, majd ezután az 1935. és 1937. évet kivéve az Olaszországból való behozatal haladta meg az oda kivitt árucikkek értékét. A behozatali cikkek közül a déligyümölcs volt legnagyobb fontosságú, majd az olajpogácsa és a selyemfonál. Míg a csehszlovák áruk között a maláta, papírosanyag, cipészárúk, gyapjúszövet, üveg- és vasárúk és ékszerek foglaltak el előkelő helyet.

Anglia nagyon számottevő szerepet játszott Csehszlovákia külkereskedelmi forgalmában, különösen a kivitel terén, ahol az 1925—1938. évek átlagában csupán Németország és Ausztria múlta felül. Az Angliába irányuló kivitel értéke ugyanis 1931-ig évi átlagban mintegy 1.5 milliárd koronát ért el, ezután alig egyharmadára csökkent, majd 1937-ben ismét meghaladta az 1 milliárd cseh koronát, viszonylag pedig 1931-ben ért el maximumot 10.3%-os részesedéssel, a következő évben pedig 5.5%-kal minimumot. Csehszlovákiának Angliából származó behozatala az 1927—1929. évek 800 millió felüli összegéről az 1932—1934. években alig 350 millióra csökkent, viszont 1937-ben már 700 milliót ért el. A kivitel nagyobb csökkenésének tudható be, hogy a Csehszlovákia javára mutató állandó aktívum az 1925—1931. évek 600-tól 900-ig terjedő összegéről a válság éveiben 100 millió alá csökkent és 1937-ig is alig 350 millióra emelkedett. A behozatalban a textilipari termékek és textilipari gépek mellett fontos szerepet játszottak a különféle nyersanyagok, kaucsuk, vas és acél, míg a kivitelben a fa- és bőripari cikkek, üvegárúk, textilipari és konfekcionált cikkek álltak az élen.

Az Amerikai Egyesült Államok csehszlovákiai külkereskedelmi forgalma a válság utáni években majdnem elérte a konjunkturális évek forgalmi értékét, ugyanis 1937-ben a behozatal az 1926—29. évek átlagának 91, a kivitelének pedig 99%-át tette. Ennek megfelelően részesedési százaléka kisebb hullámzástól eltekintve, általában emelkedett. A behozatal 1937-ben 960, a kivitel 1100 millió cseh koronát ért el. A forgalmi egyenleg néhány évtől eltekintve Csehszlovákiára nézve aktív volt. A behozatalban pamut, vörösréz, ásványolaj, vas és acél mellett igen fontos szerepet játszottak az autók és gépek. A kivitelben első helyen a bőr, üveg, textilipari cikkek, a papírosanyag, maláta, komló, ékszerek és konfekcióárúk szerepeltek.

A Lengyelországból származó behozatal az 1925—29. években 1.2 milliárd korona körül mozgott és 6.7%-kal részesedett Csehszlovákia összehozatalában, a későbbi években azonban 250 millió körüli összegre csökkent és 1937-ben mindössze 2.5%-kal szerepelt. A kivitel az 1925—1929. években 400 milliós összeggel volt alatta a behozatalnak, sőt 1925-ben a Lengyelországgal szemben kimutatott passzívum a 700 milliót is meghaladta, a későbbi években azonban ez a passzívum már egészen csekély összegre zsugorodott és 1935-ben aktívummá is vált. A forgalom ilyképeni alakulása a lengyel mezőgazdasági cikkek behozatalával, majd a csehszlovák önellátási törekvésekkel magyarázható.

Csehszlovákia Franciaországgal való forgalmának jellegzetes saját-sága, hogy Franciaország részesedése éppen a válság éveiben volt a legnagyobb. A behozatal 1934-ben 6.4, a kivitel 1933-ban 5.6%-kal ért el maximumot. Az 1929. évig 400 millió fölül passzívum mutatkozott, a későbbi években azonban a behozatal és kivitel aránylag jóval kisebb mértékben tért el egymástól. Legjelentősebb behozatali cikk a gyapjú volt, melynek behozatala 1937-ben az 577 millió összbehozatali érték 44%-át képviselte.

A Svájjal való forgalom általában emelkedést mutatott. A kivitel mindvégig meghaladta a behozatal értékét. Svájci festékek, villamosgépek, órák és selyemfonál cserélődtek ki főleg cukor, maláta, gyapjúszövet és vasipari fél- és készgyártmányokkal.

Brit-Indiából Csehszlovákia nagyobb értékben hozott be rizst, nyersbőrt, magvakat, pamutot és jutát, mint az oda kivitt üveg- és vasárak értéke volt. Oroszországból vasércet és ásványolajat, Belgiumon keresztül gyapjút s Argentínából is ugyancsak gyapjút importált Csehszlovákia, ahonnan még jelentős mértékben nyersbőr is származott. Csehszlovákia pamutszükségletének egy részét Egyiptom szállította, míg a Svédországból való vasércbehozatal majdnem felét szolgáltatta az összes vasércbehozatalának.

Csehszlovákia külkereskedelmi forgalmának nagyobb területegységek szerinti megoszlását a következő tábla mutatja:

	Csehszlovákia behozatala az			
	1925	1929	1933	1937
	évben az összbehozatal %-ában			
Délkelet európai államok	19.1	17.3	15.0	15.1
Európa egyéb országai	70.4	67.7	63.7	54.0
Európán kívüli országok	10.5	15.0	21.3	30.9
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0
	Csehszlovákia kivitele az			
	1925	1929	1933	1937
	évben az összkivitel %-ában			
Délkelet európai államok	33.6	31.7	22.8	20.4
Európa egyéb országai	66.4	52.5	58.4	53.7
Európán kívüli országok	—	15.8	18.8	25.9
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

Csehszlovákia külkereskedelmi forgalmában a délkelet európai államok részesedésének kétségtelen háttérbeszorulásával szemben mindinkább előtérbe nyomult az Európán kívüli országok szerepe. Abszolút értékben az Európán kívüli forgalom 1933-ban az 1929. évi behozatal, ill. kivitel értékének 43.3, ill. 34.3%-ára csökkent, 1937-ben azonban a behozatal már 12.8%-kal meghaladta, a kivitel pedig csak 6.9%-kal maradt alatta az 1929. évi értéknek. Az 1937. évben egyébként Csehszlovákia az Európán kívüli országokból 3.389 millió értékben hozott be és 3.039 millió cseh korona értékben vitt ki árucikkeket.

Csehszlovákia külkereskedelmi forgalma az 1913. évi nemzetközi brüsszeli egyezmény. árulajstroma szerint a következő megoszlást mutatja:

	Csehszlovákia behozatalának %-os megoszlása az			
	1925	1929	1933	1937
	é v b e n			
Élő állatok	4.4	4.8	1.8	1.9
Élelmezési cikkek és italok	23.1	14.6	19.3	11.0
Nyersanyagok és félgyártmányok	49.5	49.0	50.2	57.5
Készgyártmányok	23.0	31.6	28.7	29.6
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

	Csehszlovákia kivitelének %-os megoszlása az			
	1925	1929	1933	1937
	é v b e n			
Élő állatok	0.5	0.2	0.0	0.1
Élelmezési cikkek és italok	18.3	11.4	7.8	8.2
Nyersanyagok és félgyártmányok	19.0	16.8	23.0	19.8
Készgyártmányok	62.2	71.6	69.2	71.9
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

Az 1933. évig nagy eltolódás az egyes árucsoportok között nem volt, kivéve a kivitelt, melynél az 1926—29. évek átlagához viszonyítva az élelmiszerek forgalma 1933-ban 16%-ra csökkent az átlagos egyharmadra való visszaesés helyett. A későbbi években már a behozatalban is eltérés mutatkozott, mert mind a behozatal, mind a kivitel terén az élelmiszerforgalom alig érte el a konjunkturális évek 35%-át a többi árucsoport 60—70%-ával szemben. Az élelmiszerbehozatal csökkenésének oka Csehszlovákia elzárkózása más országok mezőgazdasági termékeivel szemben, míg az élelmiszerkivitel csökkenését főleg a cukorkivitel erős visszaesése okozta. Ugyanis az 1925. évben a csehszlovák kivitel 11.8%-át a finomított cukor alkotta, az 1934—37. évek átlagában azonban már csak alig 2%-kal szerepelt. Hasonló csökkenést mutatott a gabonaneműek és a liszt behozatala, ami együttesen 1925-ben még 13.2%-át tették az összbehozatalnak, 1937-ben pedig annak már csak 2.4%-át képviselték.

A fontosabb behozatali és kiviteli árucikkek a következő részese-
dést mutatják Csehszlovákia összbehozatalában, ill. összkivitelében:

	Csehszlovákia behozatalának %-os megoszlása az				
	1925	1929	1933	1937	1925/37
	é v b e n				
Nyerspamut	15.8	9.8	7.4	9.5	9.8
Nyersgyapju	8.0	7.8	7.6	7.4	7.7
Gyümölcs, főzelékfélék	3.2	4.3	6.6	5.3	5.0
Kémiai termékek	3.3	4.2	5.1	4.6	4.3
Nyersbőr	2.4	3.0	2.9	4.6	3.4
Vas és vasárúk	2.8	3.8	2.4	6.3	3.4
Gépek és szerszámok	2.7	4.0	2.1	4.3	3.2
Vágóállat	4.4	4.7	1.6	1.8	3.0
Selyemszövet	1.9	3.3	3.0	2.7	3.0
Szén, kocsz	2.0	2.7	3.5	1.9	2.7
Len, kender, juta	3.3	2.3	2.1	2.8	2.6
Dohány	2.3	2.5	3.5	2.3	2.4
Liszt	5.2	2.0	0.3	0.0	1.6
Egyéb áruk	42.7	45.6	51.9	46.5	47.9
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

	Csehszlovákia kivitelének %-os megoszlása az				
	1925	1929	1933	1937	1925/37
	é v b e n				
Szövet és egyéb áru pamutból	13.9	12.2	8.0	6.4	9.9
Szövet és egyéb áru gyapjúból	9.6	10.3	6.1	6.1	8.2
Vas fél- és készgyártmány	5.3	5.1	7.6	12.8	7.9
Üveg és üvegáru	6.9	6.7	9.0	6.5	7.0
Bőr és bőráru	3.4	6.9	5.4	5.3	5.8
Finomított cukor	11.8	4.9	3.7	2.0	5.2
Járóművek	3.0	3.8	3.3	6.0	4.0
Selyem és selyemáru	2.2	3.5	4.4	3.8	3.6
Len, kender és juta	3.4	3.1	3.7	2.9	3.3
Szén, kocsz	2.5	2.6	4.4	3.5	3.1
Épületfa	3.3	2.2	1.8	3.3	2.7
Agyag és porcellán	2.1	2.5	2.7	2.2	2.4
Festékek és kémiai termékek	1.5	2.4	2.8	2.3	2.3
Maláta	2.5	2.5	2.0	1.5	2.1
Egyéb áruk	28.6	31.3	35.1	35.4	32.5
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Az aktív kikészítési és javítási forgalom az 1925—1937. évek átlagában a behozatalnak 3.1, a kivitelnek 13.3%-át képviselte. Abszolút értékben a behozatal 1927-ben érte el a maximumot 673 millió koronával, 1933-ig csökkent, mégpedig az 1927. évi forgalom 22%-ára, majd 1937-ben 57.9%-ra emelkedett. A kivitel szintén 1933-ban mutatta legkisebb értékét (28%-kal), azonban 1937-ben már 82%-át érte el az 1930. évi (1.933 millió cseh korona) maximumnak.

A passzív kikészítési és javítási forgalom csak néhány évben érte el a behozatal, ill. kivitel 1%-át. A forgalom legnagyobb részét a selyem és selyemárúk kikészítése képviselte és iránya Németország és Ausztria volt.

Az aktív kikészítési és javítási forgalom fontosabb árucikkei elsősorban a textilipar termékei (különösen a pamut- és selyemárúk) és a vasipar termékei voltak. Jelentős volt továbbá a konfekció és bőripar árucikkeinek, valamint a gépek és szerszámok, járóművek, gyújtószerek és robbanóanyagok kivitele is, az igen nagy értékű nyersbőr és nyersvasbehozatal mellett. A kikészítési eljáráshoz szükséges anyagokat Csehszlovákia főleg Németországból, Ausztriából, Nagy-Britanniából és Svájc-ból szerezte be, míg a kikészített árucikkek kivitelének főbb országai Németország, Ausztria, Lengyelország, Jugoszlávia, Románia, Irán és az Egyesült Államok voltak.

Az átmenőforgalom mennyisége 1929-ig fokozatosan emelkedett, a további években azonban a 68 millió métermázsza maximumról erősen lecsökkent, mégpedig az 1933—34. években 21 millióra és 1937-ben is csak 37 millió métermázsát ért el.

Magyarország

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1928-ig az aktív és passzív, azontúl csak az aktív kikészítési és javítási forgalommal, valamint a nyilvános árukészletekből származó forgalommal, de a nemesfémek, az ércpénz és más értékek forgalma, valamint az átviteli forgalom nélkül az elmúlt két évtized gazdaságilag néhány jellemzőbb évében a következőképpen alakult:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (—), ill. kiviteli (+) többletérték millió P
	millió P	Index 1926—29 = 100	millió P	Index 1926—29 = 100	
1925	865	78.7	848	95.6	— 17
1926	941	85.6	877	98.9	— 64
1927	1.182	107.5	807	91.0	— 375
1928	1.211	110.2	826	93.1	— 385
1929	1.063	96.7	1.038	117.0	— 25
1930	823	74.9	911	102.7	+ 88
1931	539	49.0	570	64.3	+ 31
1932	329	29.9	335	37.8	+ 6
1933	312	28.4	391	44.1	+ 79
1934	345	31.4	404	45.5	+ 59
1935	402	36.6	451	50.8	+ 49
1936	436	39.7	504	56.8	+ 68
1937	484	44.0	588	66.3	+ 104
1938	410	37.3	522	58.8	+ 112

Az 1925—1938. években Magyarország által lebonyolított külkereskedelmi forgalom fontosabb államok szerint az alábbi megoszlást mutatja:

Magyarország 1925—1938. évi összes
behozatalának kivitelének

megoszlása		országok	
ország	%	ország	%
Németország	20.6	Ausztria	28.5
Csehszlovákia	17.4	Németország	15.3
Ausztria	16.8	Csehszlovákia	12.9
Románia	9.2	Olaszország	8.1
Olaszország	5.5	Anglia	5.1
Jugoszlávia	4.8	Jugoszlávia	5.0
Amerikai Egyesült Államok	3.9	Románia	4.3
Anglia	3.8	Svájc	4.1
Lengyelország	3.6	Lengyelország	2.6
Svájc	3.2	Franciaország	1.8
Franciaország	2.5	Amerikai Egyesült Államok	1.1
Egyéb országok	8.7	Egyéb országok	11.2
Összesen.	100.0	Összesen.	100.0

Az 1925-től 1929-ig terjedő időszakban Magyarország behozatalában Csehszlovákia, 1930-tól pedig Németország foglalta el az első helyet. A kivitel terén 1925-től 1934-ig Ausztria szerepelt első helyen, míg 1935-től 1944-ig Németország vette át a vezető szerepet.

Ausztriának Magyarország behozatalában való részesedése 1934-ben 23.4%-kal maximumot érve el, az 1930. és 1938. években pedig egyaránt 11.5%-kal minimumra szállva alá, elég számottevő eltérést mutat az átlagtól. Magyarország Ausztriából származó behozatala 1927-ben 207 millió pengővel érte el legmagasabb értékét, majd rohamosan csökkenve 1932-ben 51 millióra szállt alá, míg a későbbi években mintegy 80 millió pengő körül állapodott meg. Az Ausztriába irányuló kivitel az 1926. évi 37%-os maximális részesedése után állandó és csaknem folyamatos csökkenéssel mélypontját 1937-ben 16.8%-kal érte el. Abszolút értékben szintén 1926-ban mutatott fel az ausztriai kivitel legmagasabb eredményt 325 millió pengővel, majd két évi csökkenés után 1929-ben ismét meghaladta a 300 milliót, azután tovább csökkent s 1935-ben 86 millió pengővel mélypontra ért, a következő években csekély emelkedést mutatva. Az Ausztriával lebonyolított magyar külkereskedelmi forgalom mérlege mindvégig aktív volt, mégpedig 1931-ig átlagban 100 millión felüli összeggel, a további években pedig csak néha közelítve meg az 50 millió pengőt. Az Ausztriából származó fontosabb behozatali cikkek fa, papíros, a vas-, fém-, gép- és textilipar termékei voltak, míg Magyarország főként gabonát, baromfit, vágóállatot és más élelmezési cikkeket szállított Ausztriába.

Magyarország csehszlovákiai külkereskedelmi forgalma 1930-ig igen jelentős volt. A behozatal az 1925. és 1927. években 24.2%-os, a kivitel pedig 1925-ben 23.3%-os részesedéssel ért el maximumot, majd lassú csökkenés után a kitört vámháború miatt egyetlen év alatt 1931-ben a behozatal 21.0%-ról 9.2%-ra, a kivitel pedig 16.8%-ról 4.2%-ra zuhant le. A további években a behozatal lassú csökkenés után 6.6%-os részesedésre emelkedett, míg a kivitel továbbra is 5% körül hullámozott. Abszolút értékben a behozatal az 1927. évi 286 milliós maximumról esett le időközi nagyobb zuhanásokkal 1935-ben 19 millió pengős minimumra, a mélypont után igen lassú emelkedést mutatott és 1938-ban sem érte el az 1927. évi maximum egytized részét. A kivitel az 1930. évig tartó 150 millión felüli értékről a további években 20 millió körüli összegre zsugorodott. A külkereskedelmi mérleg az 1935. évtől eltekintve

passzív volt, az 1927. évben 130 millió pengő maximummal, a gazdasági válság évei alatt pedig csupán alig néhány millióval. Magyarország mezőgazdasági termékeinek fővásárlója 1930-ig Csehszlovákia volt, ezután azonban agrártörekvései következtében a magyar búza-, liszt-, sertés- és szarvasmarhabehozatal elől elzárkózott. Magyarország is kénytelen volt csehszlovákiai behozatalát megszorítani és azt csak a nélkülözhetetlen fa-, kocsz-, kőszén-, papíros- és üvegárura korlátozni.

A Jugoszláviával lebonyolódó magyar külkereskedelmi forgalom a tárgyalt időszakban általában 4—5%-os részesedés körül ingadozott és csupán 1931-ben ért el 7.2%-kal kimagaslóbb értéket. A kivitel már nagyobb ingadozást mutatott, ugyanis az az 1933. évig tartó 6% körüli részesedésről 1934-től kezdődően 3% alá csökkent. Abszolút értékben a forgalmi egyenleg elég kiegyenlítetten alakult, a vizsgált időszak első részében váltakozva volt aktív, ill. passzív, míg 1934-től kezdve állandó passzív jelleget öltött. Az 1931. évig mind a kivitel, mind a behozatal 30—60 millió pengő között hullámzott, míg ezután 20 millió alá esett, mégpedig a fentiek értelmében a kivitel erősebb mértékben, mint a behozatal. A Jugoszláviából való behozatal főleg nyersanyagokból és félgyártmányokból állott, míg az odairányuló kivitelben a vas-, fém- és gépipar termékei foglaltak első sorban helyet.

Romániai külkereskedelmi részesedése általában a táblázatban közölt átlagértékek körül mozgott, egyenlege mindvégig passzív maradt. Az 1928. és 1929. években a behozatal csaknem elérte a 100 millió pengőt, ugyanakkor a kivitel azonban 50 millióig sem emelkedett. Az általános irányzatnak megfelelően a 30-as évek elején csökkent a forgalom értéke, majd újra fejlődésnek indult. A magyar behozatal háromnegyed része ásványolajból és fából állott, a kivitelt pedig mint Jugoszláviánál főként a vas-, fém- és gépipar körébe tartozó készáruk képviselték.

Bulgária Magyarország forgalmának csak néhány évben képviselte 1%-át, a többi években még ezt sem érte el. A behozatal és kivitel értéke csaknem kiegyenlítődött. Legfőbb cikk, ami kétharmadrészét tette az onnan behozott áruk értékének a nyers dohány volt és ezzel a magyar ipari termékek kivitele állt szemben.

A Németországgal való magyarországi áruforgalom, kisebb ingadozásokat nem tekintve, a vizsgált időszakban a fokozódó német terjeszkedés jegyében állt. Így a behozatali részesedés 1938-ban már 30.1%-os maximumot ért el. A kivitel hasonló alakulást mutatott, 1933-ig 10—13% között mozgott és csak ezután lendült fel és érte el 1938-ban a 27.4%-ot. Abszolút értékben a behozatal az 1928. évi 237 millió pengőre fokozatosan emelkedett, ezután az általános irányzatnak megfelelően csökkent s mélypontját 61.5 millióval 1933-ban érte el, majd az 1937. és 1938. években megközelítette a 125 milliót. A kivitel válság előtti maximuma 1929-ben mutatkozott 121 millióval, ami lényegesen mögötte maradt a behozatali értéknek, sőt az 1933. évi behozatali minimum is meghaladta a kiviteli minimumot. Ettől kezdve azonban Magyarország külkereskedelmi mérlege Németországgal szemben, ha csekély mértékben is, de aktívvá vált s ez az aktivitás 1938-ban 20 millió pengőt tett, amikor is a kivitel 143 millióra emelkedett. A Németországból behozott készgyártmányok közül az elektromos gépek, textilgépek, szerszámok, kémiai termékek, a nyersanyagok közül a gyapot, gyapjú, szén, kocsz, réz és vas voltak a jelentősebbek. Ugyanakkor a kivitt élelmezési cikkek közül a hús, zsír, gabona, az állati eredetű termékek közül a toll, tojás és vaj, a

készárúk közül pedig főleg a villamossági ipar termékei jelentettek nagyobb értéket, különösen az utolsó években.

Átmeneti jelentősége volt Magyarország áruforgalmában Olaszországnak. A vizsgált időköz alatt az olaszországi behozatal részesedésének aránya 4% körüli értékéről 7% fölé emelkedett. A kivitel erősebb hullámvázok mellett az 1935—37. években 13%-os arányt ért el az 1925. évi nem egészen 4%-os részesedéssel szemben. Abszolút értékben szintén a kivitel mutat nagyobb ingadozást az 1930. évi 117 milliós maximum és az 1932. évi 26 milliós minimum között. A behozatal ingadozási kerete 19—56 millió pengő volt s a külkereskedelem mérlege 4 esztendő kivételével aktivitást mutatott. Az Olaszországból származó behozatalból a déligyümölcs, rizs, nyersbőr és textiltermékek játszottak legnagyobb szerepet, míg a kivitelben a mindinkább előtérbe lépő búza, továbbá szarvasmarha és baromfi mellett jelentős részt képviseltek a gépek és készülékek is.

Anglia jelentősége Magyarország külkereskedelmi forgalmában relatíve határozottan emelkedett, bár abszolút értékben inkább csökkenés volt tapasztalható, mert a behozatal a 39 milliós maximumáról 25 millióra, a kivitel pedig 56 millióról 42 millióra szállt alá. A kivitel az 1932. évtől kezdve állandóan meghaladta a behozatalt és a különbség 1936-ban felülmúlta a 20 millió pengőt. Behozatalra főleg textilipari gépek és termékek, fémek és bőrök kerültek, míg a kivitel oldalán baromfi, tojás, búza és bőripari termékek szerepeltek.

Az Egyesült Államok magyarországi forgalma viszonylagosan szintén emelkedett, bár abszolút értékben a 20 millió pengő körüli behozatalnál inkább csökkenés s csak a kivitel értékénél volt emelkedés megállapítható. Az egyenleg mindvégig passzív maradt, mely azonban a kivitel emelkedése következtében határozottan csökkenő irányzatú volt. A legutolsó évek növekvő kivitelét a húskonzerv, paprika, maláta és tollkivitel jelentőséghez jutása idézte elő, míg a behozatali cikkek közül csaknem változatlanul a nyerspamut, nyersfémek és automobil szerepelt első helyen.

A lengyelországi behozatal 1931-ig elég jelentős, átlagban mintegy 5%-os részesedést foglalt le magának Magyarország külkereskedelmi forgalmában, azontúl azonban alig 1%-kal szerepelt. Önellátási törekvései következtében Lengyelország a magyar mezőgazdasági termékek elől csaknem teljesen elzárkózott és egyben Magyarországnak is nélkülöznie kellett az onnan behozott nyersanyagokat.

Svájc mindvégig igyekezett tartani a világháború után elfoglalt helyzetét és változatlanul ellátta Magyarországot gépekkel, órákkal, textilipari és kémiai termékekkel, míg behozatalában gabona, gyümölcs és vágóállatok szerepeltek. A forgalom mérlege 1929-től kezdve állandóan aktív volt.

Franciaország jelentősége főként abban volt, hogy különösen az odairányuló forgalom a gazdasági válság évei alatt nemcsak relatíve, de abszolút értékben is emelkedett. A kivitel 1931-ben 26 millióval ért el maximumot, de az utána következő években is 15 millió körül mozgott. Ugyanakkor a behozatal erősen lecsökkent és 1931-től kisebb értéket képviselt a kivitelnél.

Az egyéb európai országok közül jelentősebb volt még mindkétirányú forgalom terén Németalföld és Belgium, míg a kiviteli oldalon Török-

Magyarország Európán kívüli kivitele nemcsak viszonylag, hanem lényegesen is emelkedett, mégpedig az 1925. évi 8 millió pengőről 1929-ben 41 millióra, majd kisebb visszaesés után 1937-ben 61 millióra. Ugyanakkor a behozatal 43 millió pengőről 80 millió pengőre növekedett, majd 53 millióra szállt alá.

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1913. évi brüsszeli nemzetközi egyezmény árulajstroma szerint csoportosítva a következő megoszlást mutatja:

	Magyarország behozatalának %-os megoszlása az			
	1925	1929	1933	1937
	é	v	b	n
Élőállatok	0.1	0.1	0.1	0.2
Élelmezési cikkek és italok	8.1	7.5	7.8	5.4
Nyersanyagok és félgyártmányok	34.1	44.3	47.7	57.9
Készgyártmányok	57.7	48.1	44.4	36.5
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

	Magyarország kivitelének %-os megoszlása az			
	1925	1929	1933	1937
	é	v	b	n
Élőállatok	13.9	15.4	15.0	12.4
Élelmezési cikkek és italok	57.1	51.1	46.3	44.6
Nyersanyagok és félgyártmányok	12.5	13.1	13.2	13.1
Készgyártmányok	16.5	20.4	25.5	29.9
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

A közölt arányszámok a nyersanyagok és félgyártmányok behozatalában, valamint a készgyártmányok kivitelében az ország jelentékeny iparosodása folytán következetes fejlődésről, a készgyártmányok behozatalában, valamint az élelmezési cikkek kivitelében pedig állandó visszaesésről tanuskodnak. Abszolút értékben ezzel szemben nagy ingadozások mutatkoztak. A nyersanyagok és félgyártmányok behozatalának értéke ugyanis az 1932—34. években az 1926—29-es évek átlagának majdnem harmadára szállt alá s az 1935—38. évek átlagában is alig emelkedett annak fele fölé. A készgyártmányok kivitelének 1935—38. évi átlaga majdnem elérte az 1926—29. évek átlagértékét, ugyanakkor a készárubehozatal átlaga alig több mint egynegyedét tette az 1926—29. évinek. Az élelmezési cikkek behozatala ezalatt mintegy felére szállt alá.

Magyarország fontosabb behozatali és kiviteli cikkeinek a tárgyalt évek során betöltött szerepéről az alábbi táblázatok nyújtanak tájékoztatást:

	Magyarország behozatalának %-os megoszlása az				
	1925	1929	1933	1937	1925—37
	é	v	b	e	n
Épület- és szerfa	5.9	8.1	7.2	11.1	8.2
Kémiai ipar termékei	3.1	3.8	9.7	7.2	6.0
Papír- és papíráru	3.4	4.1	5.9	5.9	4.9
Szén, koks, lignit	6.3	6.7	3.5	3.5	4.8
Pamutszövet	12.0	5.4	1.4	0.9	4.4
Nyerspamut	1.7	3.1	7.8	5.7	4.3
Gépek és készülékek	3.9	4.0	3.1	4.1	3.7
Nyersbőr	1.3	2.1	3.7	6.2	3.3
Ásványolaj	1.8	2.9	4.4	4.3	3.1
Nyersfémek	2.4	2.6	3.1	4.9	3.1
Gyapjúsövet	6.6	3.1	1.5	1.1	3.0
Gyümölcsök és növények	1.8	2.6	3.3	2.3	2.6
Nyersselyem és selyemfonál	0.5	2.0	3.2	2.7	2.4
Pamutfonál	4.0	2.3	2.2	0.8	2.2
Túzifa	3.4	3.9	0.8	1.0	2.2
Járóművek	1.4	3.2	3.2	2.4	2.2
Egyéb árúk	40.5	40.1	36.0	35.9	39.6
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

	Magyarország kivitelének			% -os megoszlása az	
	1925	1929	1933	1937	1925—37
	é	v	b	e	n
Vágó- és igásállatok	12.0	14.6	13.8	11.9	12.9
Búza	9.1	12.2	11.2	10.6	11.2
Liszt	14.7	10.2	2.3	2.4	6.5
Leölt baromfi	3.0	3.2	5.8	4.0	4.5
Elektromos gépek	2.0	2.2	6.4	4.8	4.3
Rozs	4.4	2.2	2.0	3.2	2.8
Disznósír és szalonna	2.2	0.7	1.7	3.2	2.5
Gépek és készülékek	2.9	3.0	1.6	2.6	2.4
Toll	1.8	2.2	2.1	3.1	2.3
Tojás	2.9	1.6	2.5	1.6	2.3
Cukor	4.1	3.9	0.6	0.5	2.1
Vasfélgyártmány	1.0	2.3	1.2	2.7	1.9
Vasárú	1.3	1.0	2.0	3.2	1.8
Egyéb árúk	38.6	40.7	46.8	46.2	42.5
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Az épület- és szerfa behozatalát Magyarország csaknem 100%-ban a délkelet-európai államokból fedezte. Az 1930. évig Csehszlovákia és Lengyelország látta el szénrel Magyarországot, a további évek során pedig Lengyelország szerepét csaknem teljes mértékben Németország vette át. A nyerspamutszükséglet legnagyobb részét az Északamerikai Egyesült Államok, Egyiptom és Brit-India fedezte. A gépek és készülékek főszállítója Németország volt. A papirosszükséglet legnagyobb részét Ausztria, Csehszlovákia és Németország elégítették ki. A nyersbőr főbb behozatali országai Jugoszlávia, Németország, Olaszország, Németalföld, Nagy-Britannia, Egyesült Államok és néhány évben Lengyelország voltak. Az ásványolajszükségletnek csaknem 100 százalékát Románia fedezte.

Magyarország búzakivitelének háromnegyed része 1931-ig a Délkelet-európai Államokban talált piacra, míg a 30-as évektől kezdve Ausztrián kívül Olaszország és Svájc jutott e tekintetben nagyobb jelentőséghez, s az 1938. esztendőben Németország lett a magyar búza nagy vásárlója. A mezőgazdasági cikkek legfőbb piacai az ipari államok, Ausztria, Csehszlovákia, Németország, Olaszország, Nagy-Britannia voltak, míg az ipari kivitel a környező agrárállamok elzárkózása következtében mindinkább keletre tolódott el.

Magyarország külkereskedelmi statisztikája az aktív és passzív kikészítési és javítási forgalmat 1927-től mutatja ki külön. Az aktív kikészítési kivitelnek az összkivitelben való részesedési aránya az 1927—38. évek átlagában 10% volt, míg ugyanakkor a behozatal átlag csak 4 %-ot ért el. A kivitel értéke néhány évtől eltekintve, 60—70 millió pengő között mozgott, a behozatal irányzata azonban erősen csökkenő volt, s a gazdasági válság idejében mintegy 20 millió pengőre zsugorodott össze, melynél magasabb értéket a későbbi években sem ért el.

Az aktív kikészítés körében legelső helyet a gép- és villamosági ipar termékei foglalták el és az utóbbi években a textilipar termékei mellett a vas-, fém- és gépipar gyártmányai jutottak még jelentőséghez. A Magyarországon kikészített árucikkek a Délkelet-európai Államokon kívül főleg Németországba, Franciaországba, Belgiumba, Nagy-Britanniába, Brit-Indiába és Egyiptomba irányultak.

A passzív forgalom általában csökkenő irányzatot mutatott, a kivitel 30 millió pengő körüli maximumról 3 millióra, a behozatal 40 milliós maximumról 1938-ban 4 millióra esett. A passzív kikészítési forgalom legfőbb árucikkei a textilipar körébe tartoztak (gaze és kreppsövet, tiszta-

selyem és félselyemszövet kikészítése) és így e cikkek forgalmának erős csökkenése a magyarországi textilipar fejlődésére mutat. A magyar selyemszövet kikészítése főleg Ausztriában és Svájcban történt.

Magyarország átmenő forgalma 1929-ben 8 millió métermázsára emelkedett, a gazdasági válság éve alatt ennek felére csökkent, majd 1937-ben csaknem tízmillió métermázsával csúcseredményt ért el.

Jugoszlávia

Jugoszlávia külkereskedelmi forgalma a nyilvános áruraktárakból származó, valamint a kikészítési és javítási forgalommal együtt, beleértve a nemesfémek, az ércpénz és más értékek forgalmát, az elmúlt évtized alatt a következőképpen alakult:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (—), ill. kiviteli + többletérték	
	millió dinár	Index 1926—29 = 100	millió dinár	Index 1926—29 = 100	millió dinár	
1925	8.753	115.4	8.905	124.7	+	152
1926	7.632	100.6	7.818	109.4	+	186
1927	7.286	96.0	6.400	89.6	—	886
1928	7.835	103.3	6.445	90.2	—	1.390
1929	7.595	100.1	7.922	110.9	+	327
1930	6.960	91.7	6.780	94.9	—	180
1931	4.800	63.3	4.801	68.2	+	1
1932	2.860	37.7	3.056	42.8	+	196
1933	2.883	38.0	3.378	47.3	+	495
1934	3.573	47.1	3.878	54.3	+	305
1935	3.700	48.8	4.030	56.4	+	330
1936	4.077	53.7	4.376	61.3	+	299
1937	5.234	69.0	6.272	87.8	+	1.039
1938	4.975	65.6	5.047	70.6	+	72

Fontosabb államok szerint a Jugoszlávia által lebonyolított külkereskedelmi forgalom az 1925—38. évek átlagában az alábbi megoszlást mutatja:

Jugoszlávia 1925—38. évi összes behozatalának megoszlása		1925—38. évi összes kivitelének országoként	
	%		%
Németország	17.2	Olaszország	20.9
Csehszlovákia	16.2	Ausztria	17.0
Ausztria	15.6	Németország	14.2
Olaszország	12.0	Csehszlovákia	10.1
Anglia	7.2	Görögország	6.0
Magyarország	4.8	Magyarország	5.6
Amerikai Egyesült Államok	4.8	Románia	4.6
Franciaország	3.9	Anglia	3.3
Brit-India	3.3	Franciaország	3.0
Románia	2.8	Svájc	2.9
Brazília	2.0	Belgium	2.4
Svájc	1.7	Amerikai Egyesült Államok	2.2
Egyéb országok	8.5	Egyéb országok	7.8
Összesen:	100.0	Összesen:	100.0

Jugoszlávia külkereskedelmi forgalmában a behozatal oldalán egy állam forgalmi értéke sem mutatott állandó jellegű fölényt a többi állammal szemben, mert 1925-től váltakozva szerepelt Olaszország, Ausztria, Csehszlovákia és Németország az első helyen. A kivitelben már gysé-

gesebb volt a helyzet, ugyanis 1934-ig Olaszország foglalta el a vezető szerepet, a következő években pedig a Németország felé irányuló forgalom haladta meg Jugoszláviának bármely más ország felé lebonyolódó forgalmát.

Ausztria az 1926—27. években kerekén 20%-kal részesedett Jugoszlávia behozatalában, majd állandó, és fokozatos csökkenés után 1937-ben annak mindössze 10%-át képviselte. A behozott áruk értéke az 1925. évi 1.604 millió dinárról szállt alá 1932-ben 384 millióra, majd újabb emelkedés után 1937-ben is csak egyharmadát képviselte a vizsgált időszak maximális behozatali értékének. Ezzel ellentétben a kivitel 22.1%-kal 1932-ben második részesedési maximumát érte el az 1927. évi 22.6% mögött. Ettől kezdve azonban a kivitel részesedési aránya állandóan csökkent és 1937-ben már csak 13.5%-ot ért el. Abszolút értékben a kivitel 1925-ben meghaladta az 1.650 millió dinárt, 1931-től kezdve azonban mindössze 6—800 millió összeg között mozgott. Az 1928—29. és 1931. éveket kivéve Jugoszlávia külkereskedelme aktívumot mutatott fel Ausztriával szemben, mégpedig az 1932—37. években 240 millió átlagértékkel. Jugoszlávia agrárjellegének megfelelően elsősorban kukoricát, sertést, tojást és szárnyast szállított Ausztriába és onnan textilanyagokat (gyapjú- és pamutfonalat, valamint szövetet), papírosanyagot és papírárut, valamint a vasipar termékeit hozta be ellenértékül.

A Csehszlovákiából származó jugoszláv behozatal 1927-ben 19.2%-kal érte el legnagyobb részesedését, ettől kezdve ez az arányszám csaknem folyamatosan csökkent az 1937—38. évi 11%-ra. A behozatali érték az 1925—28. évek 1.447 millió átlagáról az 1935—38. években, a közbeeső időszak erősebb visszaesése után, 563 millió dinár értékű átlagra szállt alá. A kiviteli érték az 1925-től 1930-ig terjedő időszak alatt 5—900 millióval maradt alatta a behozatalnak, a válságos években azonban a kivitel, a behozatalnál kisebb mértékben csökkenve, az 1933—35. években meghaladta annak értékét. A kivitel aránya 1929-ben érte el minimumát 5.4 és 1931-ben maximumát 15.5%-kal. A behozatali cikkek közül a textil-, üveg- és vasipari cikkek szerepeltek első helyen, általában azonban Jugoszlávia külkereskedelmi forgalmát a behozatali cikkek sokfélesége jellemezte. A kivitelben jelentős részt képviseltek a dohány, sertés, búza, kukorica, gyümölcs, bőr és kenderfonál.

A Magyarországgal lebonyolódó jugoszláv forgalom értéke az 1925—30. évek átlagában a behozatalban, ill. kivitelben 428, ill. 485 millió dinárt ért el, erről az összegről csökkent az 1934., ill. 1933. évek mélypontjáig, 103, ill. 119 millióig, majd az időszak végén kissé emelkedve meghaladta a 140, ill. 220 millió dinárt. Jugoszlávia összbehozatalában Magyarország részesedési aránya az 1925—32. évek 4—6%-áról a további években 2—4%-ra csökkent, míg az összkivitelben 1928-ig 8.8%-ra emelkedett, majd erősen visszaesve, 1932-től kezdve mindössze 3—5%-ot képviselt. A forgalom egyenlege az 1932. évitől eltekintve, aktív volt. Magyarország Németországhoz és Csehszlovákiához hasonlóan szintén főként vas-, fém- és gépipari termékeit helyezte el Jugoszláviában, épületfa és tűzifa, valamint a kukorica, vasérc és egyéb fémek ellenében.

Jugoszlávia Romániából a behozatali érték csaknem háromnegyed részében ásványolajat vitt be. A Romániából származó behozatal értéke azonban az általános irányzatnál erősebben csökkent és így a gazdasági fellendülés idején a 3—4%-os részesedése a további években 2% alá csökkent. A kiviteli érték erős ingadozása — az 1925. és 1929. évek 1.2,

ill. 1.0 milliárd dináron felüli összegről az 1927. évi 32 millió ill. az 1932. évi 12 millió dinár közötti összegre — a búza és kukorica egyes években igen jelentős, más években teljesen hiányzó kivitelével magyarázható. Az előbb említett két év maximális kivitelében a búza és kukorica együttes értéke 1.159, ill. 987 millió dinárt jelentett. Az 1931. évtől kezdve a két kiviteli cikk a romániai forgalomban egyáltalán nem is szerepelt és ezekben az években Románia részesedése a Jugoszláv kivitelben mindössze 1%-ot ért el a fentebb említett évek erősen kiugró 13.6 és 12.9%-ával szemben. (Meg kell azonban jegyezni, hogy a búza és kukorica az említett néhány évben igen jelentős forgalmát Románia a saját adataiban nem mutatta ki, tehát az valószínűleg Braila szabadkikötőbe irányult.)

Bulgáriának Jugoszlávia forgalmában való részesedése igen kis jelentőségű volt, átlagban még fél százalékot sem ért el,

Nagyon számottevő azonban és erős fejlődést mutat Jugoszláviának németországi forgalma. A behozatali részesedési arány az 1925. évi 9.9%-ról kisebb visszaeséstől eltekintve, 1938-ig 32.5%-ra emelkedett, abszolút értékben pedig az 1.7 milliárd dinárt tevő 1937. évi behozatali maximum majdnem 40%-kal haladta meg az 1930. évi 1.2 milliárdos konjunkturális maximumot. A kivitel az 1937. évig viszonylagosan némileg kisebb mértékben emelkedett, mert részesedése az 1925. évi 7%-osról az 1935—37. években csak mintegy 20%-osra emelkedett, de a következő évben ez az arány 36%-ra szökött fel. Maga a kiviteli érték a behozatalénál nagyobb mértékben emelkedett, mert az 1925—30-as évek 714 milliós átlagával szemben 1938-ban meghaladta az 1.8 milliárd dinárt. A németországi behozatal 1932-ig 160-tól 500 millió dinárig terjedő összeggel haladta meg az ugyanoda irányuló kivitelt, azonban a későbbi években az 1936—37. éveket kivéve, az egyenleg aktívvá vált. Németország textil-, papír-, vas-, fém- és gépiparának készgyártmányaival látta el Jugoszláviát, míg Jugoszlávia kivitelében a nyersrész és tojás jelentett csaknem állandó értéket, a gabonaneműek és mezőgazdasági cikkek kivitelének emelkedő irányzata mellett.

Jugoszlávia kivitelében az első helyen Olaszország állt, mely a vizsgált időszak első nyolc évében átlag egynegyedrészt képviselte Jugoszlávia összkivitelének, a további években azonban eleinte fokozatosan, majd zuhanásszerűen esett le az utolsó három évben 10%-os részesedés alá. Abszolút értékben a 137 millió dinárt tevő 1936. évi minimális kiviteli érték az 1925. évi 2.250 milliós maximális értéknek mindössze 6.1%-át képviselte. Jugoszlávia olaszországi behozatala 1.644 millió dinárral szintén 1925-ben mutatta legnagyobb értékét, amelyről fokozatosan csökkent az 1936. évi 102 milliós minimumra, 18.8, ill. 2.5%-os részesedést képviselve e két évben Jugoszlávia összbehozatalában. A forgalom mindvégig s időnként nagymértékben aktív volt, úgyhogy pl. az 1929—30. években a kiviteli érték megközelítette a behozatali érték két és félszeresét. A későbbi években azonban a kivitel fokozottabb csökkenése következtében a forgalmi egyenleg is kisebb értékre szállt alá. Jugoszlávia olaszországi kivitelének igen nagy részét az épületfa képviselte, valamint a mezőgazdasági cikkek, de az utóbbiak a későbbi évek folyamán háttérbe szorultak. A behozatali cikkek közül a rizs, pamutfonál és déligyümölcs az egész forgalomnak csaknem fele értékét jelentette.

Angliába és az Amerikai Egyesült Államokba irányuló jugoszláv kivitel a vizsgált időszak utolsó öt évében, vagyis az 1934—38. években igen erős fejlődést mutatott. Az angliai kivitel 1933-ig alig haladta meg a

100 millió dinárt és annak Jugoszlávia összkivitelében való részesedése is mindössze 2.7%-ig emelkedett, 1936-tól kezdve azonban már 450 millió dináros kivitelről lehetett számot adni, mely 8—10%-át képviselte az összkivitelnek. Az emelkedés főképp az épület- és egyéb fa kivitelének emelkedésével, valamint a szárnyas, továbbá a textilanyagok előtérbe kerülésével magyarázható. Ugyanakkor az Egyesült Államokba irányuló kivitel 1933-ig általában csak 60 millió dinár körül mozgott, mely azonban az időszak utolsó négy évében átlag 250 milliót ért el s így az Egyesült Államok 1%-on aluli részesedése a vizsgált időszak végén 5%-ra emelkedett. Jugoszlávia az Egyesült Államokban az utolsó években igen jelentős mennyiségű rezet helyezett el. Az 1937. évi 291 millió dinár értékű kivitelből 173 milliót a rézkivitel képviselt. Az angliai és az Egyesült Államokból származó behozatal értéke az általános irányzatnak megfelelően az 1932—33. években visszaesett, de az időszak végén már csaknem elérte a konjunkturális évek átlagértékét. A kivitel erős fejlődése ellenére is Jugoszlávia csak Angliával szemben, ott is csupán az utolsó két évben mutatott ki aktív külkereskedelmi mérleget, habár a passzívum a vizsgált 14 év alatt határozott csökkenő irányzatot mutatott. Jugoszlávia Angliából szenet, kokszot és textilipari készárúkat hozott be, míg az Egyesült Államokból a nyerspamutbehozatal állt az első helyen.

Jugoszlávia franciaországi behozatala általában 4%-át képviselte összbehozatalának és csak 1936-tól csökkent némiképp. Főleg textilipari cikkek kerültek behozatalra. A kivitel a vizsgált időszak alatt mintegy 200 millió dinár körüli összegről 100 millió dinár alá csökkent, kivéve az 1937. évi 339 millió dinárt tevő kivitelt, mely azonban a más években csak igen kis szerepet játszott búzakivitelnek 250 millió dinárra való kivételes feleremelkedésével indokolható. A kiviteli cikkek közül a réz, épületfa és kenderfonál képviseltek nagyobb értéket.

Jugoszláviának görögországi kivitele érdemel még külön említést, bár a szóbanlévő időszak folyamán a 7—9%-os részesedés 3—5%-ra esett vissza és a kivitel értéke 600 millió körüli összegről 150 millió körüli csökkent. A bárány, épületfa, sajt és bab emelkedett ki mindvégig a görögországi kivitelben, az időszak elején pedig a búza, juh és ökör szerepe volt jelentős. A behozatali érték 1929-től kezdve 100 millió alatt mozgott és ennek következtében a kétoldalú forgalom közötti különbség igen nagy volt. Jugoszlávia Olaszország után Görögországgal szemben mutatott ki legnagyobb értékű kiviteli többletet, mely azonban a tárgyalt időszak végén visszaesett.

Jelentős értékű volt még a Braziliából behozott nyerskávé, a Brit-Indiából származó nyerspamut és bőr, valamint a svájci selyemszövet és fonál, valamint a festékbehozatal. Jugoszlávia Argentínából, Uruguayból, Ausztráliából hozott be az említetteken kívül gyapjút, Kínából, Holland-Indiából, Kolumbiából bőrt, Egyiptomból és Peruból pamutot. A kiviteli oldalon számottevők voltak a Svájcban elhelyezett tojás, szárnyas és épületfa, valamint a Belgiumban értékesített nyersfémek, főként réz, továbbá épületfa. Az Európán kívüli országokban Jugoszlávia főként cementet és épületfát értékesített s Algir, Argentina, Egyiptom, Marokkó, Szíria, Tripolisz, Tunisz, Chile, Uruguay, Palesztina voltak nagy vásárlói.

Jugoszlávia külforgalmának a környező és távolabbi európai országok, valamint az Európán kívüli államok felé irányuló megoszlásáról a következő táblázatok nyújtanak tájékoztatást:

	Jugoszlávia behozatala az			
	1925	1929	1933	1937
	évben az összbehozatal %-ában			
Délkelet európai államok	44.9	43.9	34.8	26.1
Európa egyéb országai	48.4	43.9	52.9	58.6
Európán kívüli országok	6.7	12.2	12.3	15.3
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

	Jugoszlávia kivitele az			
	1925	1929	1933	1937
	évben az összkivitel %-ában			
Délkelet európai államok	47.5	42.0	37.0	25.8
Európa egyéb országai	49.8	51.7	57.0	64.8
Európán kívüli országok	2.7	6.3	6.0	9.4
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

Jugoszlávia Európán kívüli behozatala, ill. kivitele az 1929. évi 923, ill. 502 millió dinárról 1933-ban 38, ill. 40%-ára esett vissza, de 1937-ben a behozatal már 87%-át érte el az 1929. évi értéknek, a kivitel pedig 18%-kal meg is haladta azt.

Jugoszlávia külkereskedelmi forgalma az 1913. évi brüsszeli nemzetközi egyezmény árulajstroma szerint csoportosítva, a következő megoszlást mutatja:

	Jugoszlávia behozatalának %-os megoszlása az			
	1928	1929	1933	1935
	é v b e n			
Élő állatok	—	—	—	—
Élelmezési cikkek és italok	13.0	11.5	10.5	8.3
Nyersanyagok és félgyártmányok	16.4	17.1	20.3	22.8
Készgyártmányok	70.6	71.4	69.2	68.9
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

	Jugoszlávia kivitelének %-os megoszlása az			
	1928	1929	1933	1935
	é v b e n			
Élő állatok	13.8	11.1	14.0	12.7
Élelmezési cikkek és italok	25.9	36.1	31.4	28.9
Nyersanyagok és félgyártmányok	50.3	44.1	47.9	52.7
Készgyártmányok	10.0	8.7	6.7	5.7
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

Az 1928. évet megelőző és az 1935. évet követő adatok a külkereskedelmi forgalomnak a nemzetközi brüsszeli egyezmény szerinti megoszlásáról Jugoszlávia külkereskedelmi kiadványaiban nem állnak rendelkezésre. Ezért az élelmezési cikkek és italok behozatalában, valamint a készgyártmányok kivitelében mutatkozó következetes visszafejlődésen kívül a többi árucsoport jelentőségében mutatkozó ingadozás is csupán erről az időszakról kísérhető figyelemmel.

Jugoszlávia fontosabb behozatali és kiviteli cikkeinek a tárgyalt évek során betöltött szerepéről az alábbi táblázatok nyújtanak tájékoztatást:

	Jugoszlávia	behozatalának		% -os megoszlása az	
	1925	1929	1933	1937	1925—37
	é	v	b	e	n
Pamutfonál és szövet	21.7	16.3	18.5	14.4	18.0
Vas- és vasárú	8.8	11.6	9.6	11.2	10.3
Gyapjúfonál- és szövet	8.3	6.6	7.6	7.5	7.3
Gépek és készülékek	4.2	7.6	3.7	7.0	5.5
Kémiai ipar termékei	5.1	3.6	4.2	6.1	4.7
Ásványolaj	3.4	3.0	3.1	2.6	3.0
Szén, koks	3.1	3.0	3.1	2.7	2.8
Papír és papíráru	1.9	2.6	3.3	3.2	2.8
Elektromos gépek	1.2	2.5	2.8	3.5	2.7
Járaművek	1.8	2.3	0.9	3.5	2.2
Len-, kenderszövet	2.8	2.5	1.7	1.8	2.1
Egyéb cikkek	37.7	38.4	41.5	36.5	38.6
Összesen	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

	Jugoszlávia	kivitelének		% -os megoszlása az	
	1925	1929	1933	1937	1925—37
	é	v	b	e	n
Épületfa	12.6	17.6	16.8	14.2	14.9
Vágóállat	6.1	7.8	9.0	9.5	9.4
Kukorica	23.1	3.5	12.8	11.1	8.6
Egyéb gabona	6.5	15.8	0.8	9.6	7.2
Réz és rézárú	2.6	5.7	8.7	7.8	6.5
Tojás	6.8	5.7	5.2	2.0	5.6
Ipari és orvosi növények	4.4	3.0	7.6	7.0	5.4
Friss és elkészített hús	4.0	3.5	4.3	4.4	4.5
Gyümölcs	2.9	2.8	5.0	1.7	4.3
Kémiai ipar termékei	3.2	3.9	3.7	2.6	3.8
Tűzifa és egyéb fatermékek	3.4	5.8	2.6	1.0	3.5
Nyersbőr	1.6	2.1	2.0	2.2	2.0
Egyéb cikkek	22.8	22.8	21.5	26.9	24.8
Összesen	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Meg kell említeni a búza és kukorica kiviteli értékének nagymértékű hullámzását. Az 1929. évben Jugoszlávia 1.230 millió dinár értékben vitt ki búzát, míg 1933-ban a kiviteli érték mindössze csak 16 millió dinár volt, a kukorica kivitele pedig az 1925—26. évi 2.056, ill. 1.339 millióról 1928-ban hirtelen 11 millióra zuhant alá. E két mezőgazdasági terménynek Jugoszlávia kivitelében betöltött szerepe az elhelyezési lehetőségek bizonytalansága következtében a későbbi években is erős ingadozást mutatott.

A kikészítési és javítási forgalom 1%-át sem képviselte Jugoszlávia egész külkereskedelmi forgalmának. Megemlítésre csupán a paszszív kikészítés köréből a selyemszövetkikészítés méltó, melynek legnagyobb része Ausztria felé irányult.

Az átmenő forgalom a vizsgált időszakban néhány kivételtől eltekintve, 23 és 31 millió métermázs között mozgott.

Románia

Románia külkereskedelmi forgalma a két világháború között a következőképpen alakult:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (-), ill. ki- viteli (+) többletérték millió lei
	millió lei	Index 1926—29 = 100	millió lei	Index 1926—29 = 100	
	1925	29.913	90.4	29.127	
1926	37.195	112.4	38.265	115.6	+ 1.070
1927	33.852	102.3	38.111	115.2	+ 4.259
1928	31.641	95.7	27.030	81.7	— 4.611
1929	29.628	89.6	28.960	87.5	— 668
1930	23.044	69.6	28.522	86.2	+ 5.478
1931	15.755	47.6	22.197	67.1	+ 6.442
1932	12.011	36.3	16.722	50.5	+ 4.711
1933	11.742	35.5	14.171	57.2	+ 2.429
1934	13.209	39.9	13.656	58.7	+ 447
1935	10.848	32.8	16.756	50.6	+ 5.908
1936	12.638	38.2	21.703	65.6	+ 9.065
1937	20.285	61.3	31.568	95.4	+ 11.283
1938	18.768	56.7	21.533	65.1	+ 2.765

Az 1925—38. években lebonyolított külkereskedelmi forgalom fontosabb államok szerint az alábbi megoszlást mutatja:

Románia 1925—38. évi összes behozatalának		kivitelének	
megoszlása országoként		megoszlása országoként	
	%		%
Németország	23.4	Németország	16.4
Csehszlovákia	13.5	Ausztria	10.7
Ausztria	12.1	Anglia	9.1
Anglia	9.2	Olaszország	8.3
Olaszország	9.0	Magyarország	8.1
Franciaország	7.8	Csehszlovákia	6.9
Lengyelország	4.6	Franciaország	6.6
Magyarország	4.0	Egyiptom	4.4
Amerikai Egyesült Államok	3.8	Görögország	4.2
Belgium	2.8	Gibraltár, Málta	3.9
Svájc	2.2	Belgium	3.3
Egyiptom	2.1	Hollandia	3.1
Hollandia	1.7	Lengyelország	3.1
Egyéb országok	3.8	Egyéb országok	11.9
Összesen:	100.0	Összesen:	100.0

Románia behozatalában Németország foglalta el az első helyet, rajta kívül csak Ausztria 1925-ben és Anglia 1934-ben bonyolított le nagyobb forgalmat. Ugyanez a két állam versenyzett Németországgal a kivitel terén is és az 1925—26. években Ausztria, az 1932—33. években pedig Anglia tudott nagyobb kiviteli értéket felmutatni.

Az ausztriai forgalom 1925-ben 16.5%-kal érte el Románia külkereskedelmében legnagyobb részesedést, majd fokozatosan lecsökkent az 1932. évi 4.8%-os részesedéssel fél millió lei minimális értékre a konjunkturális évek 4—5 milliójával szemben. Az 1933—37. években a behozatal ismét fokozatosan emelkedett, átlag 10%-át képviselve ebben az időszakban Románia teljes behozatali értékének. A kivitel 1927-ben 5 millió lei fölé emelkedett, majd állandó csökkenés után 1933-ban 1 millió alá szállt és erről a összegről emelkedett újra az 1935—37. évek 2 milliós értékére. Az összkivitelhez viszonyított arány igen változó volt: az 1925., 1931. és 1935. évi 14.9, 10.7 ill. 12.6%-os mint legmagasabb, valamint az 1932. és 1937. évi 6.4, ill. 6.7%-os mint legalacsonyabb részesedések között. A külkereskedelmi forgalom egyenlege a behozatal és kivitel egyenlőtlen alakulása következtében hol Ausztria, hol Románia javára dőlt el, időnkint az 1 millió lei értéket is megközelítve. Romániában Ausztria

textil- vas- és gépipari cikkei nyertek elhelyezést, míg Ausztriába Románia élő állatokat, állati eredetű termékeket, gabonát és ásványolajat szállított.

Csehszlovákiából Románia az 1925—29. évek átlagában évente 4.6 milliárd lei értékű árut vitt be, mely átlagérték az említett időköz alatt az összbehozatal 14%-át képviselte. A behozatali érték az 1932—36. években 1.5 milliárd alá süllyedt, 1937-ben azonban 3.3 milliárd lei értékre emelkedve, 16.1%-kal az egész időszak alatti legnagyobb részesedést érte el. A kivitel 1925—29. évi átlagértéke 2.2 milliárd lei volt, tehát a külkereskedelmi mérleg 2.4 milliárddal volt passzív ezekben az években, míg a további években ez a passzivitás a behozatal fokozottabb csökkenése következtében lényegesen megkisebbedett, mindössze 3—600 millió között mozgott és az 1936. évben már aktívvá is vált. A behozatali cikkek közül a textil- és vasipar termékei méltók elsősorban említésre, ezenkívül a bőr-, kaucsuk-, föld- és agyag-, valamint a gép- és fémipar gyártmányai mutattak jelentős forgalmat, míg a kiviteli oldalon az élő állat, gabona, fa, ásványolaj és olajos magvak képviselték a forgalom több mint 80%-át.

A Magyarországról származó romániai behozatal általában az általános gazdasági helyzet irányzatának megfelelően alakult. A kivitel azonban erősebb visszaesést szenvedett, amit részesedési arányának az 1925—31. évi 10%-os átlagról a további években 5%-osra való csökkenése jellemez a legjobban. A kivitel abszolút értékben az említett évek 3 milliárdos átlagáról erős visszaesés után még a tárgyalt időszak utolsó négy évében, az 1935—38. években is, amikor pedig már újabb fellendülés következett be, csak kis mértékben haladta meg az 1 milliárd leit. Romániának Magyarországgal szemben kimutatott külkereskedelmi aktivitása olyan jelentős volt, hogy a kivitel, még erős visszaesése után is, átlag csaknem félmilliárddal haladta meg a behozatal értékét. A forgalom ilyenén alakulása a Magyarország számára létfontosságú fa- és ásványolajkivitellel magyarázható, mely árucikkek a kivitelnek általában háromnegyed részét képviselték. Románia a magyar vas- és gépipar termékeit helyezte el saját belföldi piacain.

Jugoszláviának és Bulgáriának csak igen kis jelentősége volt Románia külkereskedelmi forgalmában. Mind a három állam agrárjellegű és így az árucseré csak olyan cikkekben jöhetett létre, melyekből az egyik állam természeti adottságai következtében felesleggel rendelkezett, a másik pedig nélkülözött. Ennek folytán a forgalom Jugoszlávia és Bulgária felé volt jelentősebb s annak zömét ásványolaj tette. Románia behozatalában Jugoszlávia szerepe volt nagyobb, mégpedig nyersvas- és fémszállítása révén.

Románia legnagyobb ellátó és felvevő piaca Németország volt. Indokolta ezt az a körülmény, hogy a két állam szerkezete ellentétes, de az a körülmény is, hogy Románia nemcsak mezőgazdasági állam, hanem igen értékes lelőhelye az ásványolajnak. Németország mindennemű mezőgazdasági cikket, fát és ásványolajat cserélt saját készáruival, amelyek az ipar csaknem minden ágát képviselték, de természetesen legjelentősebbek közülük a vas- és gépipar termékei voltak. A németországi forgalom az 1926—29-es gazdasági fellendülés éveiben Románia behozatalában 7—8 milliárd leit ért el, majd a válság éveiben ennek egynegyedére csökkent, de újabb emelkedés után ismét elérte egykori értékének háromnegyed részét. A kivitel 1929-ben több mint 8 milliárddal érte el

maximális értékét, 1933-ban 1.5 milliárdra csökkent, 1937-ben pedig meghaladta a 6 milliárd leit. A németországi forgalomnak Románia össz-forgalmában való részesedési aránya elég ingadozó volt. A behozatal az 1931. évi 29.1 és az 1936. évi 36.1%-os maximumok között legkisebb értékét 1934-ben érte el 15.5%-kal. A kivitel az 1929. évi 27.6 és az 1937. évi 19.2%-os részesedése 1933-ban 10.6%-ra esett vissza. Ennek folytán a forgalom egyenlege — a több mint 2.5 milliárdos passzivum és a 0.9 milliárdos aktívum között — szintén nagy mértékben ingadozó volt.

Az olaszországi forgalomban csupán a vizsgált időszak első három évében haladta meg a behozatal a kivitel értékét, azontúl állandó passzív egyenleg mutatkozott, 1937-ben meghaladva az 1 milliárd lei értékét. A behozatal 3 milliárdon felüli összegről csökkent az 1935—38. évek 900 milliós átlagára, közben az 1936. évben mindössze 195 millió lei értékkel mélypontot érve el, mely az összbehozatalnak csak 1.5%-át képviselte az előző évek bár erősen változó, de mégis 7—11% között mozgó átlagos arányával szemben. A kivitel kisebb mértékben csökkent a behozatalnál és nem süllyedt az 1 milliárd lei alá, részesedési aránya pedig 4 és 15%-os között váltakozott. Románia Olaszországból leginkább déligyümölcsöt, textilcikket, rizst, kaucsukot, valamint a kémiai ipar termékeit és festékeket vitt be s ugyanakkor gabonát, fát, ásványolajat, magvakat és élőállatokat helyezett el az olasz piacokon.

Az angliai forgalom vezetőszerepét Románia behozatalában 1934-ben, a kivitelében pedig 1932—33-ban, a válság éveit alatti aránylag csökkenésmentes alakulásának köszönheti. Mind a behozatal, mind a kivitel 1—3 milliárd lei között mozgott s Románia összbehozatalában 7—16%-os, összkivitelében pedig 6—15%-os részesedést ért el. Többnyire a kivitel haladta meg a behozatal értékét s a különbség több ízben felülmutta az 1 milliárd lei értéket. Fontosabb behozatali cikkek a gyapjú-, pamut- és egyéb textilipari cikkek, továbbá kaucsuk, gyarmatárúk, gépek, készülékek, motorok, vas és vasárúk, valamint kémiai cikkek voltak, míg a kiviteli oldalon a kukorica és ásványolaj tették a forgalom túlnyomó részét.

Az Amerikai Egyesült Államokból behozott árucikkek értéke az 1928—30. években 5—6%-os részesedési aránnyal meghaladta az 1 milliárd leit, a válság éveiben 3—500 millióra szállt alá, majd az újabb fellendülés következtében 1938-ban ismét megközelítette az 1 milliárdot. A kivitel ezzel szemben igen csekély értéket képviselt, 1935-ig általában alatta maradt a 100 milliónak és csak az időszak utolsó három évében képviselte Románia összkivitelének több mint 1%-át és ért el 1937-ben 530 millióval kimagasló értéket. A behozatal és kivitel jelentős különbsége következtében Románia mindvégig passzív egyenleget mutatott ki az Egyesült Államokkal szemben. A behozatali cikkek a pamut-, kaucsuk- és vasárúk, valamint gépek és járművek alkották, míg a kivitel utolsó néhány évi emelkedését a bőrkivitel nagyarányú fejlődése magyarázza.

Franciaország jelentős forgalmat bonyolított le Romániával, mind a behozatal, mind a kivitel terén. A forgalmi érték a behozatalban csak az 1935—36, a kivitelben pedig csupán az 1935. évben esett erősebben vissza s így a válságos évek alatt a francia külkereskedelmi forgalom részesedési aránya erősen kiemelkedett és maximumát a behozatalban és kivitelben 1932-ben 13.6, ill. 12.9%-kal érte el. A Franciaországból behozott cikkek megfelelnek a többi ipari államból behozott árucikkek-

nek, az oda kivitt cikkek sorában pedig a fa, ásványolaj, gabona és olajos magvak szerepelnek első helyen.

A lengyelországi forgalom, mely néhány évben meghaladta a 2, sőt 3 milliárd lei értéket is, az általános irányzatnak megfelelően lecsökkent, de e csökkenés azután is folytatódott, mikor a többi ország forgalmában már újabb emelkedés volt észlelhető. Így a lengyelországi forgalom a tárgyalt időszak utolsó négy évében Románia összforgalmának mindössze 1%-át képviselte.

Külön említésre méltó még Románia görögországi kivitele, melynek legfőbb cikkei a gabona, fa és ásványolaj voltak. A forgalom az általános irányzatnak megfelelően alakult, de az időszak végén bekövetkezett fellendülés alatt csaknem elérte a konjunkturális évek maximális értékét.

A Gibraltáron és Máltán keresztül lebonyolódó forgalom csaknem 100%-ot kitevő cikkei a kukorica és az árpa voltak. A forgalom különösen az 1926—27. években volt jelentős, amikor is a kiviteli érték 3,8, ill. 3,4 milliárd leit ért el és ez az összeg 10, ill. 9%-át képviselte az összkivitelnek.

Svájc, Hollandia és Belgium iparcikkekkel látták el Romániát s ellenértékül Románia fát, ásványolajat és gabonát szállított ezekbe az országokba. Jelentős volt még az egyiptomi behozatal, mely leginkább rizsből és pamutból tevődött össze.

Románia külkereskedelmi forgalmának a környező és távolabbi európai országokba, valamint az Európán kívüli államokba irányuló megoszlásáról a következő táblázatok nyújtanak tájékoztatást:

	Románia behozatala az			
	1925	1929	1933	1937
	évben az összbehozatal %-ában			
Délkeleteurópai államok	35.2	32.2	23.0	29.4
Európa egyéb országai	60.1	60.1	71.3	61.5
Európán kívüli országok	4.7	7.7	5.7	9.1
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

	Románia kivitele az			
	1925	1929	1933	1937
	évben az összkivitel %-ában			
Délkeleteurópai államok	40.6	30.7	17.4	21.6
Európa egyéb országai	54.2	64.0	74.3	68.2
Európán kívüli országok	5.2	5.3	8.3	10.2
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

Románia Európán kívüli forgalma erős fejlődést mutatott. A behozatali érték az 1929-ben elért 2,3 milliárdos forgalomhoz viszonyítva 1933-ban ugyan 40%-ára esett vissza, de 1937-ben annak ismét 81%-át érte el; a kivitel 1933-ban mindössze háromnegyed részére csökkent, és 1937-ben már 10%-kal haladta meg az 1929. évi 1,5 milliárdos kiviteli értéket.

Románia külkereskedelmi forgalma az 1913. évi brüsszeli nemzetközi egyezmény árulajstroma szerint csoportosítva, a következő megoszlást mutatja:

	R o m á n i a			
	behozatalának		kivitelének	
	százalékos megoszlása			
	1933	1937	1933	1937
	é v b e n			
Élő állatok	0.0	0.0	2.9	4.3
Élelmezési cikkek és italok	6.9	4.4	26.6	36.1
Nyersanyagok és félgyártmányok	12.6	17.6	68.8	58.1
Kész gyártmányok	80.5	78.0	1.7	1.5
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

A román külkereskedelmi kiadványok csak 1933-tól közlik az áru-forgalom brüsszeli nemzetközi egyezmény szerinti megoszlását, annak hosszabb időszakon át való alakulása tehát nem kísérhető figyelemmel.

A fontosabb behozatali és kiviteli cikkeknek a tárgyalt évek során Románia külkereskedelmében betöltött szerepéről az alábbi táblázatok nyújtanak tájékoztatást:

	Románia behozatalának %-os megoszlása az				
	1925	1929	1933	1937	1925—37.
	é v b e n				
Vas- és fémipar termékei	17.0	21.5	13.4	23.7	18.8
Pamutfonál	7.5	10.5	19.5	12.4	12.8
Gépek és készülékek	6.6	13.5	9.3	18.9	11.9
Pamutszövet	17.8	8.5	6.0	1.9	8.1
Járóművek	6.0	5.1	2.0	4.4	4.0
Gyapjúfonál	1.6	2.9	5.6	3.6	3.4
Kémiai ipar termékei	1.8	2.2	4.3	3.3	3.2
Föld-, agyag-, üvegipar	2.8	2.5	3.2	2.5	2.8
Bőr és bőráru	2.6	2.0	2.2	1.4	2.2
Egyéb áruk	36.3	31.3	34.5	27.9	32.8
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

	Románia kivitelének %-os megoszlása az				
	1925	1929	1933	1937	1925—37.
	é v b e n				
Ásványolaj	19.7	32.8	54.5	40.3	36.7
Kukorica	17.0	6.5	13.2	5.5	12.6
Épületfa	17.4	13.2	6.5	7.3	10.1
Árpa	5.0	19.7	6.8	4.0	9.0
Búza	0.3	0.2	0.2	16.6	5.2
Sertés	5.4	2.0	1.5	2.5	2.8
Szarvasmarha	8.2	3.6	0.6	1.2	2.8
Egyéb áruk	27.0	22.0	16.7	22.6	20.8
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bulgária

Bulgária külkereskedelmi forgalma a tárgyalt időszak alatt a következőképpen alakult:

	B e h o z a t a l		K i v i t e l		Behozatali (—), ill. ki- viteli (+) többletérték millió leva
	millió leva	Index 1926—29 = 100	millió leva	Index 1926—29 = 100	
1925	7.291	105.1	5.642	90.7	— 1.649
1926	6.247	90.1	5.618	90.3	— 629
1927	6.129	88.4	6.627	106.6	+ 498
1928	7.041	101.5	6.231	100.2	— 810
1929	8.325	120.1	6.397	102.9	— 1.928
1930	4.590	66.2	6.191	99.6	+ 1.601
1931	4.660	67.2	5.934	95.4	+ 1.274
1932	3.471	50.1	3.383	54.4	— 88
1933	2.202	31.7	2.846	45.8	+ 644
1934	2.247	32.4	2.535	40.8	+ 288
1935	3.009	43.4	3.253	52.3	+ 244
1936	3.181	45.9	3.910	62.9	+ 729
1937	4.986	71.9	5.019	80.7	+ 33
1938	4.934	71.1	5.578	89.7	+ 644

A külkereskedelmi forgalom fontosabb államok szerint az alábbi megoszlást mutatja:

Bulgária 1925—38. évi összes			
behozatalának		kivitelének	
megoszlása országoként			
	%		%
Németország	29.2	Németország	28.0
Olaszország	11.3	Olaszország	9.6
Anglia	9.4	Ausztria	9.4
Csehszlovákia	8.6	Görögország	6.1
Ausztria	7.2	Csehszlovákia	5.4
Franciaország	6.2	Belgium	4.4
Románia	5.1	Franciaország	4.4
Belgium	3.0	Svájc	4.0
Svájc	2.7	Anglia	3.6
Amerikai Egyesült Államok	2.2	Hollandia	3.1
Magyarország	2.2	Magyarország	2.4
Egyéb országok	12.9	Egyéb országok	19.6
Összesen:	100.0	Összesen:	100.0

Bulgária Németországgal bonyolította le a legnagyobb forgalmát, mely lényegesen felülmulta a délkelet-európai államok együttes forgalmát.

Az ausztriai behozatal az 1925—29. évek átlagában 590 millió levát képviselt, az 1932—37. években azonban csak 166 milliós átlagérték körül mozgott. Ausztria részesedése Bulgária behozatalában csaknem folyamatosan csökkent az 1925. évi 9.6%-ról az 1937. évi 3.4%-ra. A kivitel értéke néhány évtől eltekintve, meghaladta a behozatal értékét, 1927-ben érte el maximumát 1.058 millió levával és 16.0%-os részesedési aránnyal, 1932-től pedig általános visszaesés következett be, mely mélypontját 1936-ban 116 millióval és 3.0%-os részesedéssel érte el. Az ausztriai iparcikkek behozatala ellenében Bulgária jelentős értékben exportált Ausztriába tojást, dohányt, néhány évben gabonát és 1930-ig számottevő mennyiségben bőrt.

A Csehszlovákiából származó behozatal az 1926—29. évek átlagában 715 millió levát ért el, majd erős visszaesés után 1935-től 265 milliós átlagérték körül állapodott meg. Részesedési aránya az 1926—29. években 9—12% között mozgott, majd ingadozó csökkenés után 1937-ben 5%-ot képviselt. A kiviteli értéknek az összkivitelhez való aránya 2.9 és 7.3% között ingadozott, anélkül azonban, hogy alakulásában bármely irányzatot fel lehetne fedezni. Hasonló bizonytalanság jellemzi magát a kiviteli értéket is, mely maximumát 1926-ban 407, minimumát 1934-ben 91 millióval érte el. A külkereskedelmi mérleg két év kivételével passzív volt. Csehszlovákia ipari termékekkel látta el Bulgáriát, míg a bulgár kiviteli cikkek közül a dohány, bőr s időnkint gabonaneműek találtak Csehszlovákiában piacra.

A Magyarországból származó behozatal részesedési aránya 0.9 és 2.8% között ingadozott. Bulgária maximális magyarországi behozatala 1929-ben 196 millió, a minimális 1933-ban 19 millió leva volt. A kiviteli érték még nagyobb ingadozást mutatott, mert az 1927. évi 259 milliós maximum áll szemben az 1933. évi 11 milliós minimummal. A kivitel az 1926—31. években általában 3%-át képviselte Bulgária összkivitelének, a további években azonban két évet kivéve, alig, vagy egyáltalában

nem haladta meg az 1%-ot. A kivitel és behozatal közötti egyenleg nem jelentős és igen ingadozó. Magyarország gép-, fém- és textiliparának termékei találtak elhelyezési piacot Bulgáriában, melyek főleg dohánykivitellel nyertek ellenértéket.

A jugoszláviai behozatal csak három évben lépte túl Bulgária összbehozatalának 0.3—0.6%-át, maximumot 3.8%-kal, abszolút értékben 312 millióval 1929-ben érve el nagyobb mennyiségű gabonabehozatala révén. A kivitel mindvégig jelentéktelen maradt.

Románia a fontos nyersanyagaira, a fára és ásványolajra való tekintettel már jelentékenyebb szerepet játszott a bolgár behozatalban, kivitele azonban szintén jelentéktelen volt. Bulgária külkereskedelmi mérlege tehát Romániával szemben az egész időszak alatt passzív egyenleget mutatott. A behozatal értéke az 1925—30. években 330 és 590 millió leva között mozgott, az 1934—36. években 100 millió alá esett, majd 1938-ig megközelítette a 200 milliót. A romániai behozatal részesedésének aránya 1930-ban érte el 8.0%-kal a maximumot, mely a további években fokozatosan csökkent és 1937-ben már csak 2.9%-ot tett. A kiviteli részesedés egy évet kivéve, nem emelkedett 0.8% fölé.

Bulgária németországi forgalmának jellemző sajátága volt, hogy az szinte évről évre mind nagyobb részt foglalt le a maga számára. A behozatal részesedési aránya az 1925. évi 19.6%-ról 1936-ban 61.0%-ig, a kivitele pedig az 1925. évi 20.0%-ról 1938-ban 58.9%-ig emelkedett. A külkereskedelmi egyenleg váltakozva aktív és passzív volt, s a tárgyalt időszak legnagyobb értékű aktívuma 721 millió levával 1938-ban mutatkozott. A behozatali érték 1931-ig 1 milliárd leván felüli értéket képviselt az 1929. évi 1.9 milliárd értékű maximummal, az 1932—34. években 1 milliárd alá szállt, a további években pedig rohamosan emelkedve, 1938-ban már meghaladta a 2.6 milliárd levát, mely Bulgária összbehozatalának 52.0%-át képviselte. A kivitel értéke az 1927—31. évek 1.7 milliárdos átlagáról 1932-ben hirtelen 0.9 milliárdra zuhant, a további években azonban folyamatosan emelkedett az 1938. évi 3.3 milliárdos értékre. A németországi kivitelben a dohány-, tojás-, kukorica- és bőrbehozatal mellett 1938-ban nagy jelentőségre tett szert a szárnyas-, sertés-, zsír-, búza-, bab- és szőlőbehozatal is. Ugyanakkor Bulgária főleg vas- és fémgyártmányokat, gépeket és készülékeket, valamint alkatrészeket és textilárúkat hozott be Németországból.

Az olaszországi behozatal 1925-ben és 1928-ban haladta meg az 1 milliárd levát, majd az 1936. évi 19 milliós minimális értékéről 1938-ban is csak 370 millióra emelkedett fel. Az olasz behozatal részesedésének aránya 1925—33. között 10.6 és 15.6% között ingadozott, a további években 10% alá szállt, legkisebb értékét az 1936. évi 0.6%-kal érve el. A kiviteli érték az 1925. évi 771 millióról majdnem folyamatosan csökkent az 1936. évi 142 millióra, de 1938-ban ismét meghaladta a 400 millió levát. Részesedése erősen ingadozó volt, általában csökkenő irányzattal maximumát 1925-ben 13.7 százalékkal, minimumát pedig 1936-ban 3.6%-kal érve el. A külkereskedelmi egyenleg 1933-ig passzív, a későbbi évek során azonban — kivéve az 1937. esztendő — aktív volt. Az Olaszország-

ból behozott áruk legnagyobb részét textilcikkék alkották, míg a kivitelben a mindvégig igen jelentős szerepet játszó dohány mellett 1930-ig nagy értéket képviselt a selyemgubó, a további években pedig a mindinkább előtérbelépő tojás, szárnyas és gabona.

Az angliai behozatal az 1925. évi 960 milliós összegről, valamint az 1926—29. évek 700 millió felüli értékről az 1933—36. évek átlagában 145 millióra csökkent, majd 1938-ban megközelítette a 350 milliót. Anglia részesedési aránya Bulgária behozatalában az 1925—28. és 1931—32. évi 10% fölötti értékéről az 1935—37. években 4.7%-ra esett vissza. A kiviteli arány a behozatallal ellenkező irányzatot mutat, mert míg 1925-ben az mindössze 0.5%-ot tett, 1937-ben már 13.8%-ra növekedett, 1938-ban azonban visszaesett 4.8%-ra. A kivitel abszolút értékben 28 millióról 1930-ban 128 millióra, majd a válságos évek alatti visszaesése után 1937-ben 695 millióra emelkedett. Az 1937. évi jelentős kivitel legfontosabb cikkei a búza és a kukorica voltak, míg a behozatal csökkenését főként a gyapjúimport hanyatlása idézte elő.

Bulgáriának az Amerikai Egyesült Államokkal lebonyolított külkereskedelmi forgalmában a tárgyalt időszak elején a behozatali érték volt jelentősebb, az utolsó években pedig a kivitel lépett inkább előtérbe. Ennek megfelelően a külkereskedelmi mérleg 1935-ig egy évet kivéve passzív volt, azontúl pedig aktív. A behozatal 1925-ben és 1929-ben meghaladta a 200 millió levát, azontúl a 100 millió alatt maradt s 1938-ban 134 millióig emelkedett. A kivitel az 1929. évet kivéve, 100 millió levánál kisebb volt, de 1938-ban felülmulta a 190 milliót. A behozatali részesedés 1.1—3.3, a kivitel 0.6—3.8%-os volt. A behozatali oldalon gépek, autók és pamut szerepeltek első helyen, míg a kivitelben a szőnyeg, rózsaoilaj és bőr helyére a tárgyalt időszak végén, különösen 1937-ben a dohány lépett.

A franciaországi behozatal a vizsgált időszak első felében igen jelentős részt képviselt Bulgária behozatalában és legnagyobb részesedését 1930-ban érte el 9.3%-kal. A további években azonban nagyon erősen visszaesett, 1936-ban mindössze 1.2%-ot képviselt és 1938-ban is csak 3.7%-ra emelkedett. A behozatal abszolút értékben az 1925—32. évek 453 milliós átlagáról és az 1929. évi 680 milliós minimumról 1936-ban 39 millióra zuhant le és 1938-ban is csak 182 milliót ért el. A kivitel szintén erősen hanyatlott. Míg ugyanis részesedése 1927-ben még 5.8%-ot tett, 1938-ban már csak mindössze 1.4%-ot képviselt. A kiviteli érték az 1925—30. évek 336 milliós átlagáról az 1932—38. években 77 millió körüli összegre csökkent. A behozatal az 1935. és 1936. évet kivéve meghaladta a kivitel értékét. Fontosabb behozatali cikkek a különböző fémek és fémárúk, gépek és készülékek, valamint gyapjú voltak, míg a kivitel köréből említésre méltó a rózsaoilaj, dohány és gabona.

Bulgária görögországi kivitele 1930-ig jelentős volt. Az 1926—27. években ugyanis 980 milliós forgalmat ért el, de utána 1933-ban 4 millióra csökkent és 1938-ban is csak 34 millióra tudott felemelkedni. A kivitel fontosabb cikkei a gabona, élőállat és dohány voltak.

Említésre méltó még az iparcikkek ellenében Svájcba kivitt tojás és rózsaolaj, a Belgiumban értékesített dohány és gabona, valamint a Hollandiában elhelyezett gabona, gyümölcs és dohány.

Bulgária külkereskedelmi forgalmának a környező és távolabbi országok, valamint az Európán kívüli államok szerinti megoszlásáról a következő táblázatok nyújtanak tájékoztatást:

	Bulgária behozatala az			
	1925	1929	1933	1937
	évben az összbehozatal %-ában			
Délkeleteurópai államok	27.7	29.8	17.2	13.2
Európa egyéb országai	} 72.3	65.2	78.9	82.6
Európán kívüli országok		5.0	3.9	4.2
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

	Bulgária kivitele az			
	1925	1929	1933	1937
	évben az összkivitel %-ában			
Délkeleteurópai államok	16.1	20.7	15.0	11.4
Európa egyéb országai	} 83.9	74.4	76.7	79.8
Európán kívüli országok		3.9	4.9	7.7
Meghatározatlan országok		1.0	3.4	1.1
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

Németország átmeneti előtérbelépése Bulgária behozatalában azt eredményezte, hogy minden más állam, de különösen a délkeleteurópai államok behozatali értéke nemcsak abszolút értékben, hanem az összbehozatalhoz viszonyítva is vesztett jelentőségéből. A kivitelben az Európán kívüli országok 1937-ben meghaladták az 1929. évi eredményt és e két évben 251 és 385 millió forgalmat bonyolítottak le. E mellett a délkeleteurópai államok igen erős háttérbeszorulásával szemben Európa egyéb országai az előbb említett két évben 4.755 ill. 4.004 millió leva forgalmat értek el Bulgária kivitelében.

Bulgária külkereskedelmi forgalma az 1913. évi brüsszeli nemzetközi egyezmény áruvajstroma szerint csoportosítva a következő megoszlást mutatja:

	Bulgária behozatalának %-os megoszlása az			
	1925	1929	1933	1937
	é v b e n			
Élő állatok	0.2	0.1	0.1	0.1
Élelmezési cikkek és italok	11.7	7.9	4.7	2.2
Nyersanyagok és félgyártmányok	17.1	22.4	30.6	31.5
Készgyártmányok	71.0	69.6	64.6	66.2
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

	Bulgária kivitelének %-os megoszlása az			
	1925	1929	1933	1937
	é v b e n			
Élő állatok	6.4	3.4	2.0	3.4
Élelmezési cikkek és italok	33.6	25.3	40.7	45.5
Nyersanyagok és félgyártmányok	57.7	63.2	53.7	47.3
Készgyártmányok	2.3	8.1	3.6	3.8
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0

A vizsgált időszak alatt a legnagyobb változást az élelmezési cikkek és italok forgalma mutatta, a behozatali érték ugyanis az 1925. évi 922 millióról szállt alá 1935-ben 75 millióra, míg a kiviteli érték az 1925—27. évi 2.415 millióról az általános irányzatnak megfelelő visszaesés után az 1937—38. évek átlagában ismét 2.310 millióra emelkedett. A nyersanyagoknál és félégyártmányoknál a helyzet fordított, mert itt a behozatal viszonylagos emelkedése áll szemben a kivitel csökkenésével.

Bulgária fontosabb behozatali és kiviteli cikkeinek a tárgyalt évek során betöltött szerepéről az alábbi táblázatok nyújtanak tájékoztatást:

	Bulgária behozatalának %-os megoszlása az				
	1925	1929	1933	1937	1925—37
	é v b e n				
Fém és fémáru	12.9	15.4	17.2	22.2	16.9
Gépek és készülékek	10.2	14.3	13.6	26.0	14.7
Pamutfonál	9.4	8.5	9.8	2.9	8.5
Pamutszövet	9.8	4.9	2.9	1.7	4.6
Ásványolaj	2.7	3.7	4.7	3.7	3.9
Bőr és bőráru	4.9	4.4	2.9	3.8	3.8
Nyerspamut	0.2	1.6	6.5	5.4	3.6
Kémiai ipar termékei	1.6	2.1	5.0	3.6	3.4
Járóművek	1.5	2.6	1.4	5.0	3.2
Nyersgyapjú	3.1	3.0	4.4	2.4	3.2
Festékek	2.1	2.2	4.5	2.9	3.2
Gyapjúfonál	0.7	2.2	3.8	3.0	2.9
Zsírok, olajok	3.4	2.4	2.5	1.3	2.6
Egyéb áruk	37.5	32.7	30.8	16.1	25.5
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

	Bulgária kivitelének %-os megoszlása az				
	1925	1929	1933	1937	1925—37
	é v b e n				
Dohány	41.3	45.3	41.3	32.0	38.2
Tojás	13.1	11.5	16.1	8.8	13.1
Kukorica	11.3	6.1	5.3	3.5	6.1
Búza	5.0	0.4	6.9	13.0	5.8
Nyersbőr	3.2	5.9	3.9	4.3	3.9
Rózsaoilaj	1.6	4.2	1.8	1.1	2.2
Egyéb áruk	24.5	26.6	24.7	37.3	30.7
Összesen:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0